

HYVINVOINTIKERTOMUS
2017–2020
JA
HYVINVOINTISUUNNITELMA
2021–2024

Sisälllys

1 Johdanto.....	4
2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	5
2.1 Talous ja elinvoima	6
2.1.1 Verotulot, euroa/asukas	7
2.1.2 Valtionosuudet yhteensä, euroa/asukas	7
2.1.3 Lainakanta, euroa/asukas	8
2.1.4 Vuosikate, euroa/asukas	8
2.1.5 Väestö 31.12.	9
2.1.6 Elävänä syntyneet	9
2.1.7 Huoltosuhde, demografinen.....	10
2.1.8 Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta.....	10
2.1.9 Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot	11
2.1.10 Kunnan yleinen pienituloisuusaste	11
2.1.11 Työlliset, % väestöstä.....	12
2.1.12 Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	13
2.2 Lapset ja nuoret.....	14
2.2.1 Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista	15
2.2.2 Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista	15
2.2.3 Ylipaino	17
2.2.4 Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa	18
2.2.5 Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	19
2.3 Työikäiset.....	19
2.3.1 Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä.....	19
2.3.2 Sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	20
2.3.3 Mielen terveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä	20
2.3.4 Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–64-vuotiaita, % vastaavan ikäisestä väestöstä.....	21
2.3.5 Henkilökohtaisen avun 18–64-vuotiaita asiakkaita vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut / 100 000 vastaavan ikäistä	22
2.3.6. Vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen saajia vuoden aikana / 100 000 asukasta.....	22

2.3.7 Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä.....	23
2.4 Ikäihmiset	23
2.4.1 Yksin asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä.....	24
2.4.2 Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	24
2.4.3 Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 65 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä.....	25
2.4.4. Omaishoidon tuen 65 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä	26
2.4.5 Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä	27
2.5 Kaikki ikäryhmät	27
2.5.1 Kokonaisalainaus/asukas	28
2.5.2 Liikunta, TEA-viisari.....	29
3 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi.....	30
4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	32
5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat	33
6 Hyvinvointisuunnitelma	34
6.1 Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli	35
6.2 Valtakunnalliset vaikutukset hyvinvointityöhön	35
7 Suunnitelman laatijat	37
7.1 Työryhmän ja ohjausryhmän jäsenet.....	38
8 Suunnitelman hyväksyminen	38

1 Johdanto

Hyvinvoinnin edistäminen on yksi kunnan keskeisistä tehtävistä ja sitä tulee toteuttaa kunnan kaikilla toimialoilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021 § 6) säädetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa. Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Kunnan tulee ottaa päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Lisäksi kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain ja valmisteltava valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma.

Hyvinvointikertomus on strateginen asiakirja, joka on tiivis kuvaus hyvinvoinnista ja terveydestä sekä niiden edistämisestä. Hyvinvointikertomus on kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline. Kunnassa valmistellaan laaja hyvinvointikertomus kerran valtuustokaudessa ja sen tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään vuosittain hyvinvointikatsauksissa osana kuntasuunnittelua.

Valtuusto on kokouksessaan 8.12.2021 § 51 hyväksynyt Lapinjärven kunnan hyvinvointikertomuksen 2017–2020 ja hyvinvointisuunnitelman 2021–2024. Tämä asiakirja sisältää hyvinvointikertomuksen ja päivitetyn hyvinvointisuunnitelman. Hyvinvointikertomus on yhteenveto vuosille 2017–2020 asetetuista tavoitteista, toimenpiteistä, niiden toteutumisesta sekä edelleen kehitettävistä kokonaisuuksista ja haasteista, joista on johdettu tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointisuunnitelmaksi kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi valtuustokaudelle 2021–2024. Hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman lähtökohtina on Lapinjärven kuntastrategia, väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaava tilastotieto sekä kuntalaisten ja toimijoiden näkemykset.

Lapinjärven kunta ja Loviisan kaupunki muodostivat sosiaali- ja terveystalouden yhteistoiminta-alueen, jossa Loviisan kaupunki tuotti Lapinjärven kunnalle perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon palvelut ikääntyneiden palveluita lukuun ottamatta. Yhteisen sosiaali- ja terveystalouden yhdyspinnan vuoksi kunnat päättivät tehdä yhteiset asiakirjat. Hyvinvointityön asiakirjojen laatimisesta on vastannut 31.7.2023 asti Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin poikkialuehallinnolliset ja ylikunnalliset hyvinvointityön monialaiset ohjausryhmät ja työryhmät.

Vuoden 2023 alusta lukien vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyi yhteistoiminta-alueelta Itä-Uudenmaan hyvinvointialueelle. Kunnan on jatkossa toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Kunnanhallitus on nimennyt (29.5.2023 § 100) kunnan monialaisen ja poikkialuehallinnollisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön toteuttamiseksi hyvinvointityön ohjausryhmän ja työryhmän. Ohjaus- ja työryhmässä on edustus kunnan kaikilta toimialoilta. Jatkossa Lapinjärven kunta vastaa itse hyvinvointityöhön liittyvien asiakirjojen laadinnasta.

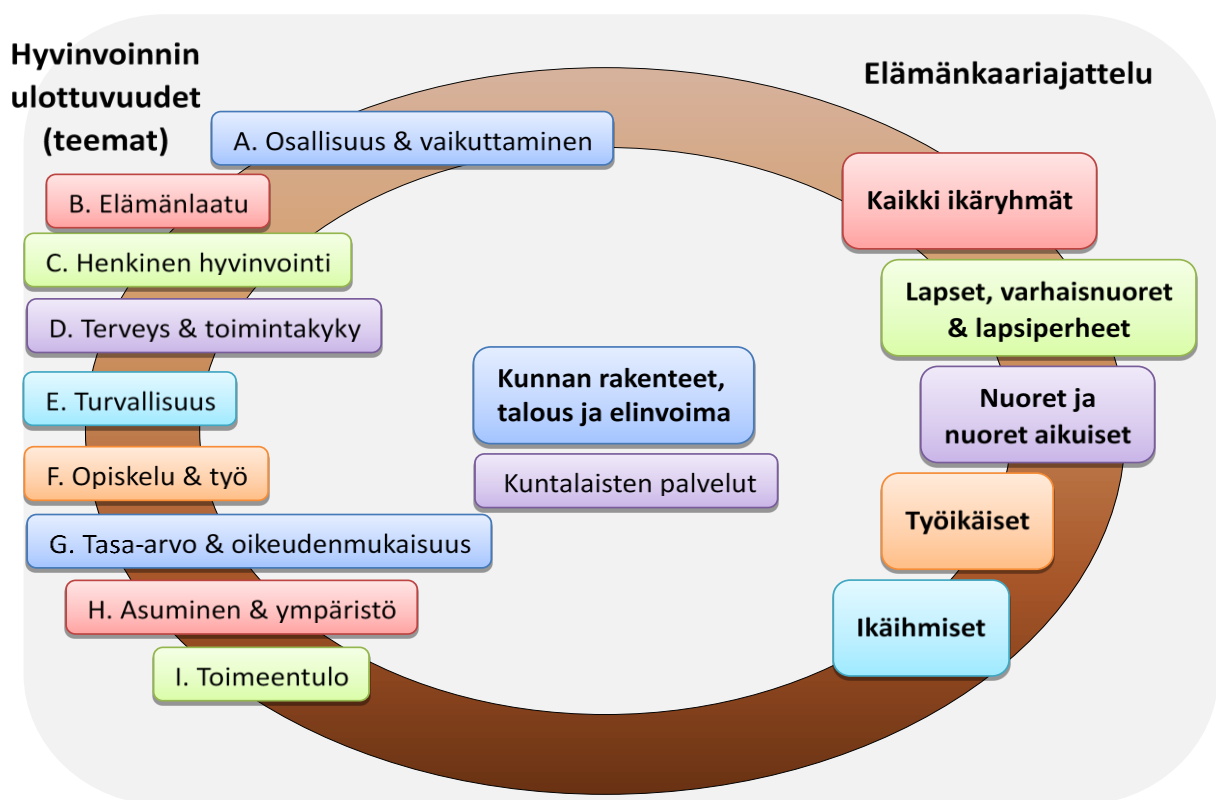
Hyvinvointisuunnitelma 2021–2024 on päivitetty vastaamaan sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuussa tapahtuneita muutoksia. HYTE Ohjausryhmän päätöksen mukaisesti Lapinjärven ja

Loviisan yhteiset vielä voimassa olevat suunnitelmat on päivitetty aikataulustyistä tässä vaiheessa mahdollisimman pienin korjauksin. Suunnitelmissa on päivitetty johdanto kappaletta ja suunnitelmien tekstiosuuksista on poistettu Loviisan kaupunkia koskevat kirjaukset. Huomioitavaa on, että asiakirjat sisältävät ja painottuvat vahvasti hyvinvointikertomukseen vuosilta 2017–2020. Kertomuksia koskevia kirjauksia ei ole siten muutettu, koska kyse on menneestä ajasta.

Suunnitelmien laajempi päivitys aloitetaan vuoden 2024 aikana osana kunnan talousarviota ja toimintasuunnitelmatyötä. Hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma toimivat hyvinvointipolitiikan seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineenä ja ovat osa kunnan strategista johtamista. Asiakirjoja tulee hyödyntää toiminnan ja talouden suunnittelussa.

2 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Hyvinvointia tarkastellaan Lapinjärvellä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Hyvinvoinnin ulottuvuudet -kuvaajaa mukaillen. Kaikista hyvinvoinnin eri teemoista ei ole saatavilla kuntaan asti ulottuvia tilastoja, minkä takia painopiste on ikäkaarimallin mukaisella hyvinvoinnin kuvaamisella ja indikaattoreiden raportoinnilla. Hyvinvoinnin kuvaamisen malli eri ulottuvuuksineen on ollut käytössä Loviisan kaupungin ja Lapinjärven kunnan hyvinvointityössä jo pitkään ja muodostaa perustan sille edelleen.

Kuva: Hyvinvoinnin ulottuvuudet, sovellettu lähteestä THL

THL on valmistellut ehdotuksen laajan hyvinvointikertomuksen minimitietosisällöksi, jotta eri kuntien kertomusten rakenne ja tietosisältö eivät vaihtelisi. Minimitiedot on koottu toimialoittain sekä ikäryhmittäin ja niissä on yhteensä 67 indikaattoria. Listat on tarkoitettu kuntien ja alueiden työn tueksi, mutta ne eivät ole velvoittavia eikä niiden käyttöä seurata tai valvota. Ehdotus auttaa kuntia ja alueita valitsemaan ne indikaattorit, joilla voi riittävän tarkasti seurata asukkaiden hyvinvoinnin tilaa. Sopivat indikaattorit auttavat ohjaamaan resursseja ja seuraamaan toiminnan vaikutuksia. Loviisan kaupungin ja Lapinjärven kunnan kertomukseen pyrittiin valitsemaan ikäryhmittäin olennaimmat indikaattorit, ja HYTE-ohjausryhmä rajasi niiden määrän 20–30 indikaattoriin, jotta tietomäärä olisi käsiteltävissä.

Haasteena indikaattoreita valittaessa oli, että kaikista hyvinvoinnin teemoista ei ole saatavissa pienten tai keskisuurten kuntien osalta kuntakohtaista tietoa. Ikäryhmittäistä tietoa on saatavilla vaihtelevasti. Lapsia ja nuoria mitataan paljon ja kattavasti verrattuna muihin ikäryhmiin. Valtakunnallinen tilastotieto päivittyy melko hitaasti, joten raportoinnissa on käytetty huhti-toukokuussa 2021 saatavilla olevaa uusinta tilastotietoa.

HYTE-ryhmät valitsivat indikaattoritiedon vertailukunniksi Itä-Uudenmaan kunnista Porvoon ja Siipoon sekä muista kunnista Hangon. Indikaattorien tarkastelussa ilmiöitä tarkastellaan myös koko maan tilanteeseen verrattuna.

Kaikkien indikaattorien lähteenä on käytetty Sotkanet.fi-palvelua ellei toisin mainita. Indikaattoreiden väestösuhteutus on tehty THL:ssä käyttäen Tilastokeskuksen väestötilaston tietoja.

2.1 Talous ja elinvoima

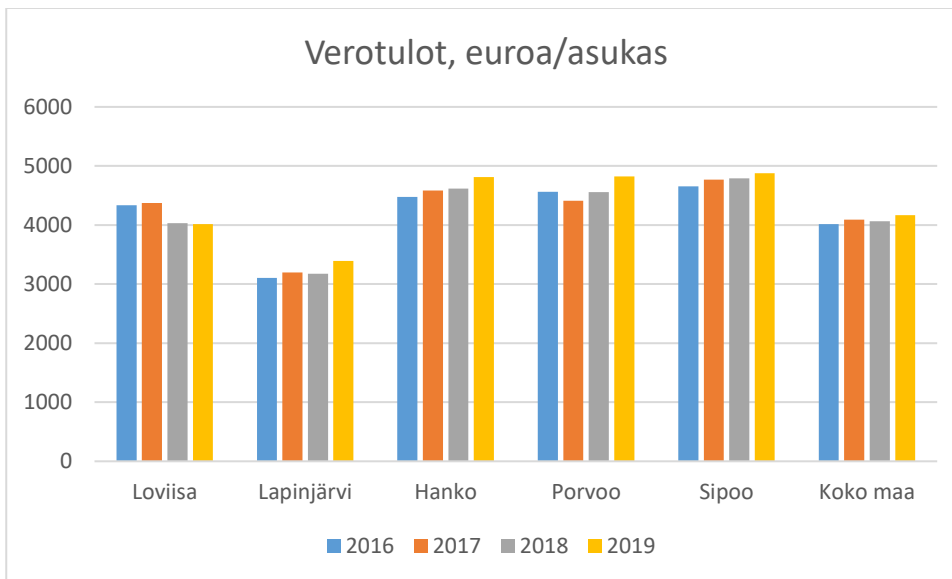
Lapinjärven kunnan talouteen vaikuttavat muun muassa matala efektiivinen veroaste sekä aikaisempina vuosi kertynyt korjausvelka. Lapinjärven kunnassa kuntalaisten keskitulo on pieni ja osa saapendelöinnin takia isoja vähennyksiä. Näin ollen verotulokertymä on muihin kuntiin verrattuna matalampi.

Lapinjärven kuntakonsernin taloustilanne on ollut heikko jo useita vuosia. Kunnan talouden ennakoimista on vaikeuttanut Loviisan ja Lapinjärven sosiaali- ja terveystalouden yhteistoiminta-alueen kustannusten huono ennakoitavuus. Kyseiset kustannukset ovat ylittäneet talousarvion joka vuosi 250 000–440 000 euroa vuositasolla. Vuoden 2019 tilinpäätöksessä konsernin kertyneen alijäämän kriisikuntakriteeri täyttyivät, ja Lapinjärven kunta joutui kriisikuntamenettelyyn. Kunnan omien talouden tasapainotustoimenpiteiden sekä tuleville vuosille laaditun talouden tasapainotusohjelman ansiosta kuntaliitosselvitystä ei käynnistetty. Vuoden 2020 tilinpäätöksessä kriisikuntakriteeri ei enää täyty. Vuosi 2020 aiheutti koronaviruspandemian vuoksi paljon hankalasti ennustettavia kustannuksia, joiden vaikutus tulee näkymään vielä tulevinakin vuosina.

Elinvoiman kannalta myönteistä on ollut Lapinjärvellä yhteisöverojen kasvu. Myös valtionosuudet ovat kasvaneet. Kuntien ja valtion rahoitusvastuu julkisista palveluista on yhteinen, mutta valtio ei edelleenkään ohjaa kuntiin riittävästi rahoitusta kattamaan kuntien uusia tehtäviä. Tämä aiheuttaa haastetta myös Lapinjärven kunnan talouteen.

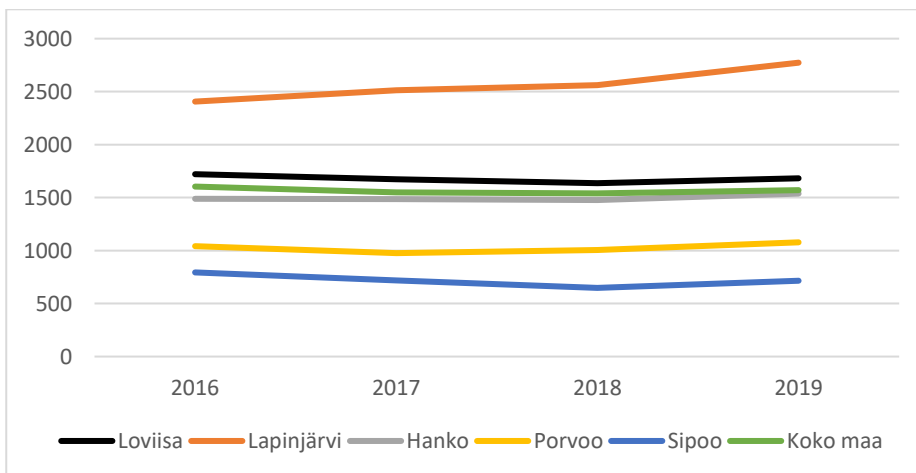
2.1.1 Verotulot, euroa/asukas

Lähde: Sotkanet.fi, THL

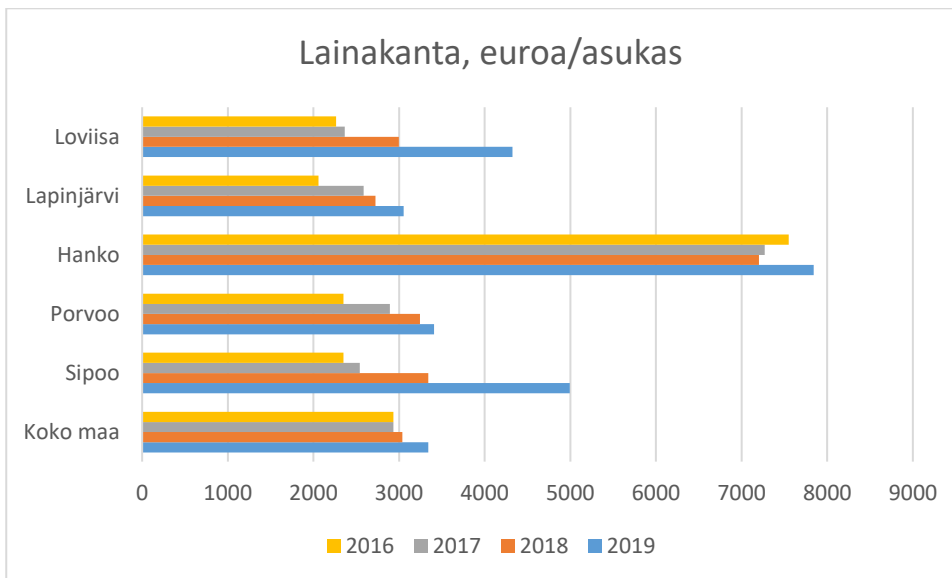
2.1.2 Valtionosuudet yhteensä, euroa/asukas

Lähde: Sotkanet.fi, THL

2.1.3 Lainakanta, euroa/asukas

Lähde: Sotkanet.fi, THL

2.1.4 Vuosikate, euroa/asukas

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019
Loviisa	503	548	-120	-119
Lapinjärvi	-89	-85	-6	67
Hanko	475	818	447	397
Porvoo	720	571	580	502
Sipoo	651	508	356	255
Koko maa	494	596	376	316

Vuosikate osoittaa sen tulorahoituksen, joka juoksevien menojen maksamisen jälkeen jää jäljelle käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainojen lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä.

2.1.5 Väestö 31.12.

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	15 208	15 085	14 891	14 772	14 745
Lapinjärvi	2 739	2 706	2 665	2 606	2 621
Hanko	8 663	8 517	8 379	8 199	8 042
Porvoo	50 144	50 159	50 262	50 380	50 619
Sipoo	19 922	20 310	20 666	21 170	21 687
Koko maa	5 503 297	5 513 130	5 517 919	5 525 292	5 533 793

Tilastokeskuksen vuonna 2018 tekemän väkilukuennusteen mukaan vuoden 2030 lopussa Lapinjärvellä asuu 2 402 asukasta, joista 34,8 % (2020: 29,7 %) ennustetaan oleva yli 65-vuotiaita ja 19,4 % (2020: 22,4 %) alle 25-vuotiaita väestöstä. Vuonna 2030 lapsia ennustetaan syntyvän Lapinjärvellä 13. Kun väestö ikääntyy, tarve hoivalle kasvaa. Työikäisiä ihmisiä on jatkossa vähemmän ja syntyvyys laskee, mikä johtaa siihen, että verotuloja tulee vuosi vuodelta vähemmän. Koko maan ennusteessa yli 65-vuotiaita on 26,3 % ja alle 25-vuotiaita 24,4 % väestöstä.

2.1.6 Elävänä syntyneet

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	111	112	86	76	100
Lapinjärvi	25	19	25	17	18
Hanko	65	51	53	44	36
Porvoo	447	429	431	394	400
Sipoo	172	169	173	163	180
Koko maa	52 814	50 321	47 577	45 613	46 463

Koko maassa syntyneiden lasten määrä on laskenut tasaisesti vuodesta 2010 mutta vuonna 2020 se kääntyi nousuun.

Lapinjärveläisistä ruotsinkielisiä oli 30,4 % väestöstä 31.12.2019. Muuta kuin Suomen virallisia kieliä (suomi, ruotsi ja saame) äidinkielenään puhuvien osuus tuhatta asukasta kohti Lapinjärvellä oli 57,2

(koko maa 78,2). Ulkomaan kansalaisia Lapinjärvellä oli 4,8 %väestöstä (koko maassa 4,7 % väestöstä).

2.1.7 Huoltosuhde, demografinen

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	69,50	70,80	72,40	74,10	75,50
Lapinjärvi	73,10	76,50	78,60	78,20	79,80
Hanko	74,50	77,50	78,90	81	81,50
Porvoo	59,20	60,70	61,30	61,90	62,70
Sipoo	57,80	58,10	57,80	56,10	55,70
Koko maa	59,10	60,10	60,80	61,40	61,90

Demografinen (tai väestöllinen) huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.

Lapinjärven huoltosuhteen arvo on huomattavasti korkeampi kuin koko maan luku, ja arvot ovat myös nousseet enemmän kuin koko maassa keskimäärin.

2.1.8 Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	-2,3	-1,7	-5,2	-1	2,9
Lapinjärvi	-18,5	-5,5	-8,2	-11	8,0
Hanko	-20,2	-12	-11,2	-15,6	-13,9
Porvoo	-0,5	-2	0,7	0,3	2,4
Sipoo	22,8	15,1	16,1	22	21,3

Lapinjärvellä kuntien välinen nettomuutto tuhatta asukasta kohti muuttui pitkästä ajasta positiiviseksi eli kuntaan muutti enemmän kuin sieltä muutti pois. Lapinjärvellä luku on ollut positiivinen viimeksi vuonna 2009.

2.1.9 Gini-kerroin, käytävissä olevat tulot

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019
Loviisa	24,2	24,9	24,9	25
Lapinjärvi	26,8	27	28,6	28,5
Hanko	22,8	23,5	26,5	25
Porvoo	25,4	25,8	26,4	26,4
Sipoo	26,8	27,4	27,5	28,1
Koko maa	27,4	26,8	27	27,9

Gini-kerroin on yksi yleisimmistä käytetyistä tuloerojen mittareista. Se kuvaa suhteellisia tuloeroja. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Kun Gini-kerroin esitetään prosentteina, suurin mahdollinen arvo on 100, tällöin suurituloisin tulonsaaja saa kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot ovat yhtä suuret. Työllisyys ja työttömyys ovat keskeisimmät tuloeroihin vaikuttavat tekijät. Hyvin suurten tuloerojen katsotaan heikentävän sosiaalista koheesiota, luottamusta ja liikkuvuutta, joiden heikkenemisellä on negatiivisia vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja talouteen. Lapinjärven Gini-kerroin on vertailukuntia sekä koko maan arvoa suurempi.

2.1.10 Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Lähde: Sotkanet.fi, THL

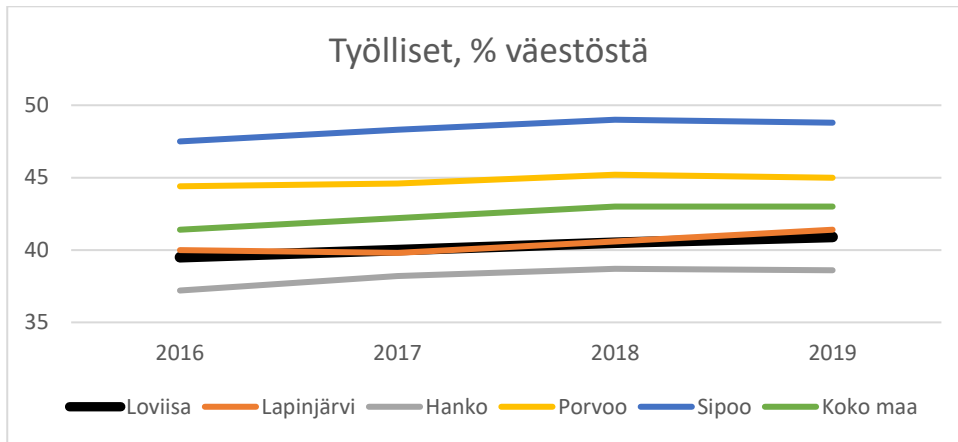
	2016	2017	2018	2019
Loviisa	12,6	12,3	11,9	12,4
Lapinjärvi	13,3	11,3	13,2	14,6
Hanko	10,3	9,8	10,2	10,1
Porvoo	8,6	8,7	9,1	9,6
Sipoo	6	5,7	6,2	6,4
Koko maa	12,7	12,8	13,1	13,4

Indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden prosentteina kaikista alueella asuvista henkilöistä. Pienituloisuudeksi on määritelty taso, joka on pienempi kuin 60 % mediaanista. Mikäli mediaanitulo alenee, pienituloisuusaste voi myös laskea eikä kyse tällöin välttämättä ole siitä, että tulokehitys olisi myönteistä, esimerkiksi 1990-luvun alun lamavuosina kävi näin. Pienituloisuuden aste kasvaa, mikäli tulokehitys tuloasteikon alapäässä on heikompaa kuin mediaanitulon kehitys. Kaikilla alueilla on käytössä sama pienituloisuusaste. Näin ollen indikaattori kuvaa sitä, kuinka suuri osa alueen väestöstä on valtakunnallista mittapuuta käyttäen pienituloisia.

Lapinjärvellä pienituloisuusaste on suurempi kuin vertailukunnissa.

2.1.11 Työlliset, % väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Työllisyys- ja työttömyysaste vaihtelee merkitsevästi eri ikäryhmissä, koulutustaustan ja syntyperän mukaan. Työttömyys on korkeampaa nuorilla, ulkomaalaistaustaisilla ja vähemmän opiskelleilla. Työttömyys vaikuttaa haitallisesti myös terveyteen ja hyvinvointiin eritoten, jos työttömyys pitkityy. Työttömyys voi johtaa huonoon terveyteen, mutta toisaalta huono terveys voi johtaa korkeampaan työttömyysriskiin.

Vuosi 2020 toi tullessaan suuria haasteita työllisydenhoitoon valtakunnallisesti koronaviruspandemian takia. Monia työllisiä lomautettiin ja irtisanottiin, ja monien yrittäjien toimintaedellytykset heikkenivät tai lakkasivat kokonaan. Tilanne vaikeutti myös jo ennestään vaikeassa työmarkkina-asetuksessa olevien henkilöiden mahdollisuuksia siirtyä työelämään taikka koulutukseen.

Kova isku niin kunnille kuin yksilöille oli kuntouttavan työtoiminnan palvelun keskeytys alkuvuonna 2020. Rajoitukset vaikuttivat myös työpajatoimintaan, jossa osassa kunnissa siirryttiin hybridimalleihin kokoontumisrajoitusten takia. Vuonna 2021 koronaviruspandemian vaikutukset näkyvät yhä vieläkin kuntien työllisydenhoidossa ja työllisyystilanteessa.

Vuonna 2020 Lapinjärvellä oli työttömänä 11,8 % työvoimasta (koko maa 13 %). Pitkäaikaistyöttömiä työttömistä oli Lapinjärvellä 31,7 % (koko maa 21,9 %).

2.1.11.1. Työllisyyttä tukeva toiminta

Loviisa kuuluu Itä-Uudenmaan työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) alueeseen, ja kaupunki hoitaa sopimuksen mukaisesti myös Lapinjärven TYP-palvelun. TE-palvelut siirtyvät kokonaan tai osittain kuntien hoidettavaksi vuonna 2024. Tämä tuo paljon muutoksia kuntien työllisydenhoidon toimintaympäristöön, ja muutokseen valmistautuminen tulee aloittaa mahdollisimman ajoissa. Työpajatoiminnan kehittämisen ja toimintaympäristön muutoksien avulla luodaan hyvää pohjaa toiminnan vaikuttavuudelle mutta myös vuotta 2024 ajatellen.

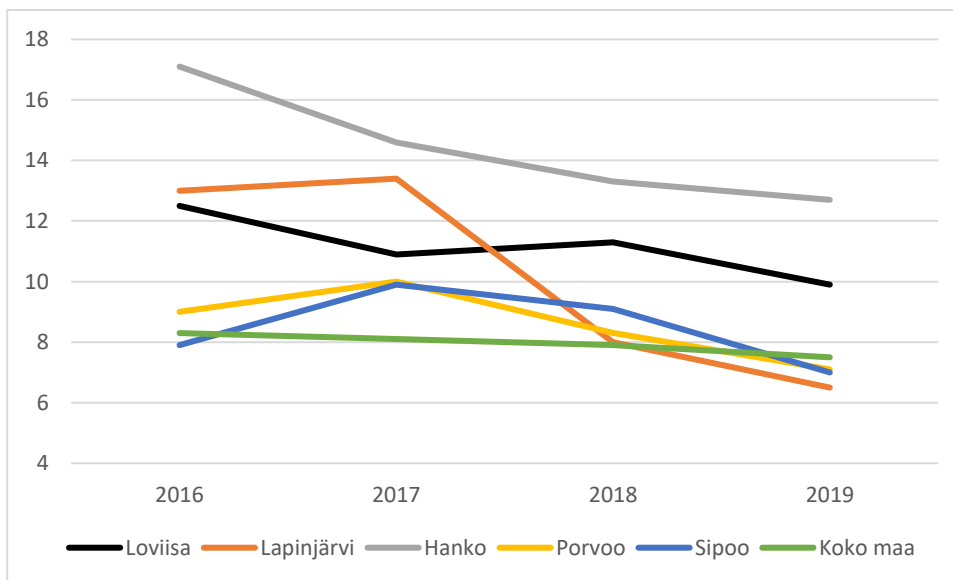
Lapinjärven Porlammilla toimiva Taitopaikka-valmennus on lähikuntien työnhakijoille suunnattu Lapinjärven kunnan tarjoama palvelu. Taitopaikan kautta työnhakija voi löytää töitä ja työnantaja tölle tekijän. Myös yritykset voivat löytää Taitopaikan kautta sopivan työntekijän ja työllistää työkokeilun, palkkatuen tai oppisopimuksen kautta. Taitopaikka kouluttaa tai tarjoaa yrityksille mahdollisuuden kouluttaa Taitopaikan tiloissa työnhakijaa tiettyyn työtehtävään.

Taitopaikassa työnhakija voi

- syventää ja uudistaa osaamistaan
- saada henkilökohtaista tukea työllistymiseen
- olla työkokeilussa
- löytää työpaikan tai työkokeilupaikan
- saada koulutusta työnantajalta suoraan tiettyyn työtehtävään
- kokeilla jotain ihan uutta
- saada varmuutta työntekijänä ja -hakijana
- suorittaa työturvallisuus- ja ensiapukortin sekä hygieniapassin
- jakaa osaamistaan muiden kanssa.

2.1.12 Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka kyseessä olevana vuonna eivät ole opiskelijoita tai joilla ei ole tutkintokoodia eli ei perusasteen jälkeistä koulutusta.

Yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät peruskoulun jälkeen suorita toisen asteen koulutusta. Hyvinvointiongelmien tiedetään usein kasautuvan: peruskoulun jälkeistä jatkotutkintoa vaille jäävillä nuorilla on enemmän toimeentulon ja mielenterveyden

ongelmia. Yhtenä syynä koulutuksen ulkopuolelle jäämisessä voi olla nuoren päihteiden käyttö. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen voi vastaavasti altistaa päihteiden käytön lisääntymiselle.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää. Nuorten yhteiskuntatakuusta, koulutustakuusta ja nuorten aikuisten osaamishjelmasta on vuoden 2013 alusta lukien käytetty käsitettä nuorisotakuu. Nuorisotakuuseen kuuluva koulutustakuu takaa jokaiselle peruskoulun päättäneelle koulutuspaikan joko lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Tutkinnon suorittaminen lisää nuoren mahdollisuuksia saada työtä. Nuorten koulutustakuun myötä koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden nuorten osuus on vähentynyt. (Lähde: THL)

Lapinjärvellä koulutuksen ulkopuolelle jääneitä on vähiten vertailukunnista ja vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Laajennettu oppivelvollisuus astuu voimaan vuonna 2021 ja sen tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Jatkossa oppivelvollisuus päättyy, kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto). Lisäksi tarkoitus on vahvistaa ohjausta ja oppilashuollon palveluita sekä peruskoulun mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran niihin oppivelvollisiin, jotka keväällä 2021 ovat perusopetuksen 9. luokalla (pääosin vuonna 2005 syntyneet).

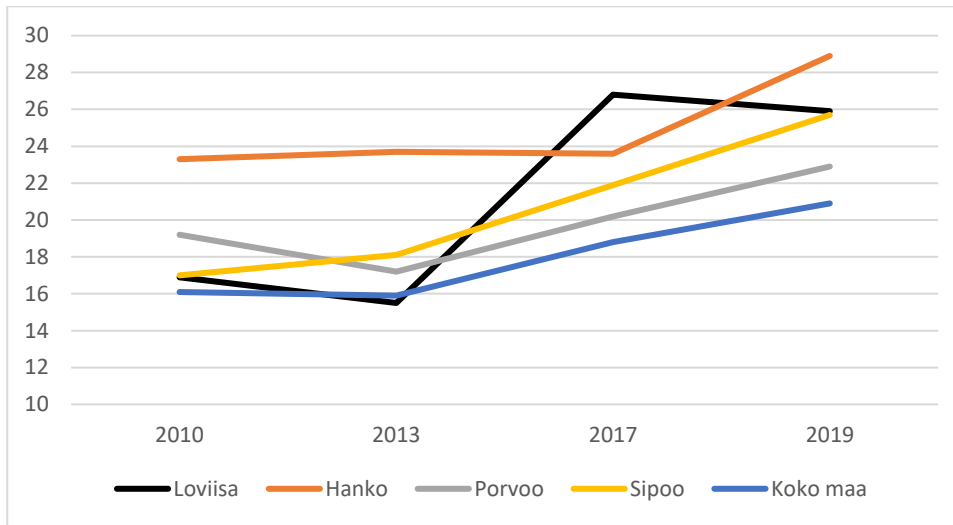
Lapinjärvellä etsivä nuorisotyö auttaa nuoria hoitamaan niitä asioita, jotka edistävät nuoren itsestä elämää ja parantavat tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamista muun muassa opiskeluun tai työnhakuun, päihde- tai mielenterveysongelmiin, virasto- ja raha-asioiden hoitamiseen, vapaa-aikaan tai arjen hallintaan liittyvissä asioissa.

2.2 Lapset ja nuoret

Samaan aikaan laadittavassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on laajempi katsaus lasten ja nuorten hyvinvointiin. Lasten ja nuorten indikaattorit perustuvat suurelta osin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn tuloksiin. Kouluterveyskysely on koko maan kattava, laajasti lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä, koulunkäyntiä, osallisuutta sekä avun saamista kartoittava kysely, joka toteutetaan joka toinen vuosi. Kysely tehdään perusopetuksen 4. ja 5. luokan ja 8. ja 9. luokan oppilaille sekä lukion ja ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille. Viimeisimmät kouluterveyskyselyn saatavilla olevat tulokset ovat vuodelta 2019. Vuoden 2021 keväällä on tehty viimeisin kouluterveyskysely, mutta sen kuntakohtaiset tulokset ovat saatavilla vasta loppusyksyllä 2021. Kouluterveyskyselyn tulokset tilastoituvat oppilaitoksen sijaintipaikkakunnalle. Tämän vuoksi perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaiden indikaattoritietoja Lapinjärveltä ei ole saatavissa vuoden 2013 jälkeen. Myöskään perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaiden tietoja ei ole kaikista indikaattoreista saatavilla, koska tietosuojan takia tuloksia ei julkaista, jos vastaajamäärä on alle 30.

2.2.1 Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Lähde: Sotkanet.fi, THL

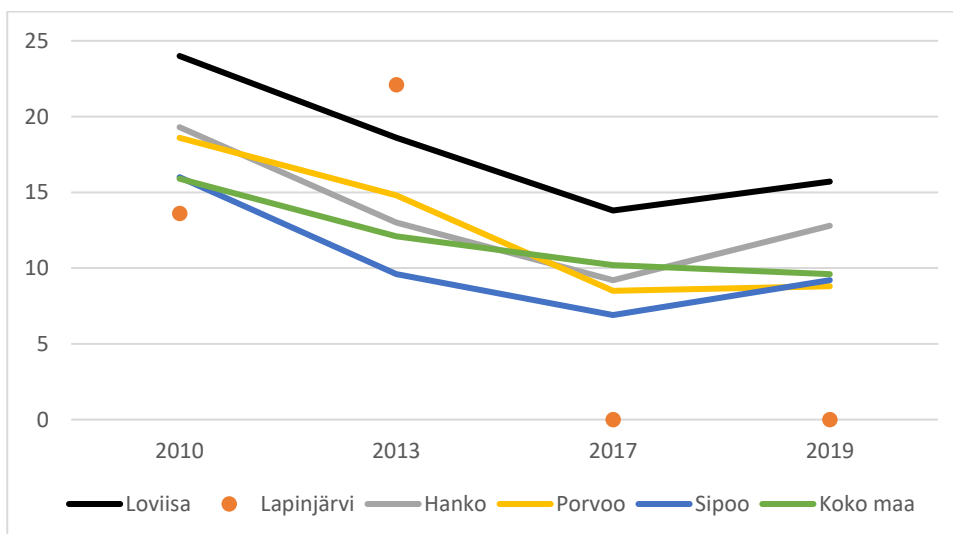

Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista kyseessä olevassa ikäluokassa.

Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan tytöt kokevat terveydentilaansa poikia yleisemmin keskinkertaiseksi tai huonoksi. Näin on myös Loviisassa. Niiden loviisalaisten perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaiden osuus, jotka kokevat terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, nousi huomattavasti vuonna 2017 ja väheni jonkin verran vuoden 2019 kyselyn tuloksissa.

2.2.2 Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Indikaattori ilmaisee alkoholia tosi humalaan asti vähintään kerran kuukaudessa käyttävien peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista kyseessä olevassa ikäluokassa.

Suomalaisnuorten humalajuominen on vähentynyt vuosituhannen vaihteen jälkeen, ja humalajuomisen aloitusikä on myöhentynyt 2010-luvulla. Loviisassa peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaista tosi humalaan itsensä kerran kuukaudessa juovien osuus on ollut vuodesta 2010 lähtien huomattavasti suurempi kuin vertailukunnissa sekä koko maassa keskimäärin. Ero Loviisan ja muiden kuntien välillä on kuitenkin kaventunut jonkin verran viime vuosina. Huolta kuitenkin herättää etenkin peruskoulun 8. ja 9. luokkien poikien humalahakuinen juominen.

Humalajuominen lisää nuorten alttiutta tapaturmille ja väkivallan uhriksi joutumiselle ja kasvattaa itsemurhien riskiä. Toistuvasti humalahakuisesti juovilla nuorilla ilmenee muita enemmän seksuaalista ja muuta riskikäyttäytymistä. Toistuvan humalajuomisen on lisäksi todettu lisäävän myöhemmän päihde- ja mielenterveyshäiriön riskiä, korkean alkoholitoleranssin puolestaan päihdehäiriön riskiä. Viimeksi mainittu on yhdistetty myös korkeampaan tapaturma- ja itsemurhakuolleisuuteen. Toisen asteen koulutuksen puuttuminen ja nuorisotyöttömyys lisäävät myöhempien alkoholiongelmien riskiä.

Alkoholin käytön aloittamista alaikäisenä tulee ehkäistä. Ikäraja- ja kysynnän ehkäisy ovat tehokkaita keinoja ja nämä elementit yhdistyvät esimerkiksi valtakunnallisessa Pakka-toimintamallissa.

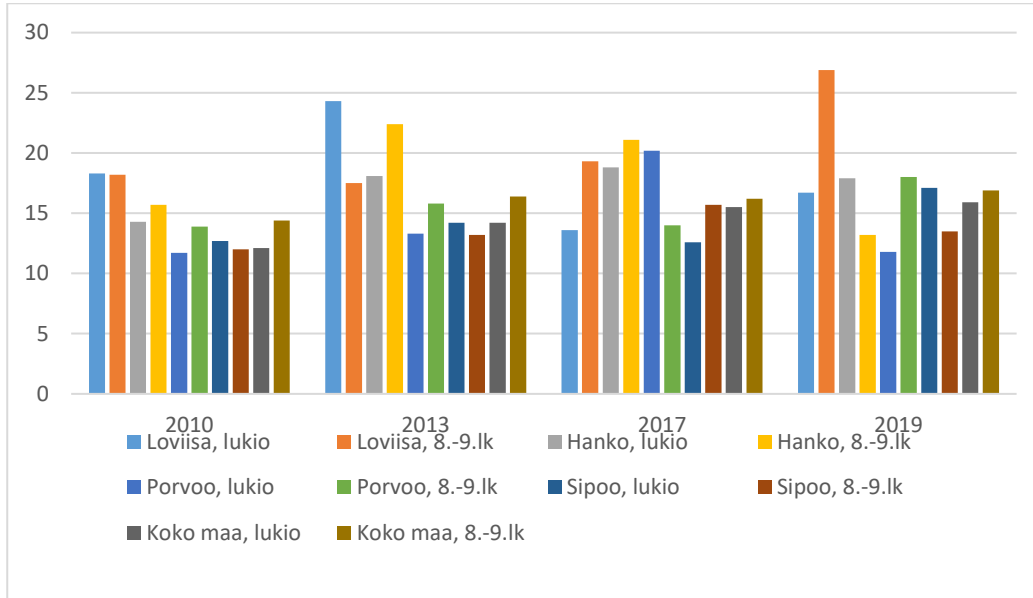
Varhaislapsuuden käytöshäiriöt tai vanhempien päihdeongelmat ovat yhteydessä nuorena aloitettuun päihdekäyttöön. Tukea tarvitsevat perheet tulee tunnistaa ajoissa ja heille on tarjottava riittävä apu ja palvelut. Nuorten alkoholinkäyttö tulee ottaa puheeksi nuorten kasvuympäristöissä, kuten oppilaitoksissa ja nuorisotyössä. Kasvuympäristöissä on turvattava päihdeettömyyttä tukeva toimintakulttuuri, joka huomioi ehkäisy-, tuen ja hoitoon ohjauksen ja sisältää selkeät pelisäännöt ja laadukasta päihdekasvatusta. Nuorten päihdeiden käyttöä tulee kartoittaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lisäksi ehkäisyneuvoloissa tai sukupuolitautiepäilyjen yhteydessä. Loviisassa on hankittu peruskoulujen 5.–8. luokan oppilaille Hubu-päihdekasvatusta Ehkäisevä päihdetyö (EHYT) ry:ltä vuosittain. Koronaviruspandemian takia toteutus ei ole onnistunut viimeisen kahden lukuvuoden aikana. Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto seuraa tilannetta jatkuvasti ja yrittää löytää ja järjestää toimintaa ja toimijoita pääasiassa kouluihin, jotta tavoitettaisiin kaikki lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa esimerkiksi vanhempainiltoja järjestämällä.

2.2.3 Ylipaino

Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Kuvaajassa on yhdistetty kaksi indikaattoria: ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, sekä ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista. Ylipainon raja määrittyy iän ja sukupuolen mukaan. 18-vuotiailla ja sitä vanhemmilla raja on 25 kg/m². Nuoremmilla ikäryhmillä raja on pienempi, esimerkiksi 14-vuotiailla pojilla 22,62 kg/m² ja tytöillä 23,34 kg/m².

Ylipainon synnyssä ratkaisevia tekijöitä ovat elinympäristö ja elintavat. Myös perimällä ja liikkumisella on vaikutusta lasten ja nuorten ylipainon syntyyn. Lapinjärvellä ylipaino on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen FinLapset tutkimuksen mukaan yleisempää kuin maassa keskimäärin jo neuvolaikäisillä ja jatkuu lukioikään saakka. Ylipainon syntymistä pyritään ehkäisemään terveellisistä ruokatuottumuksista ja liikunnan tärkeydestä informoimalla jo lastenneuvolasta lähtien.

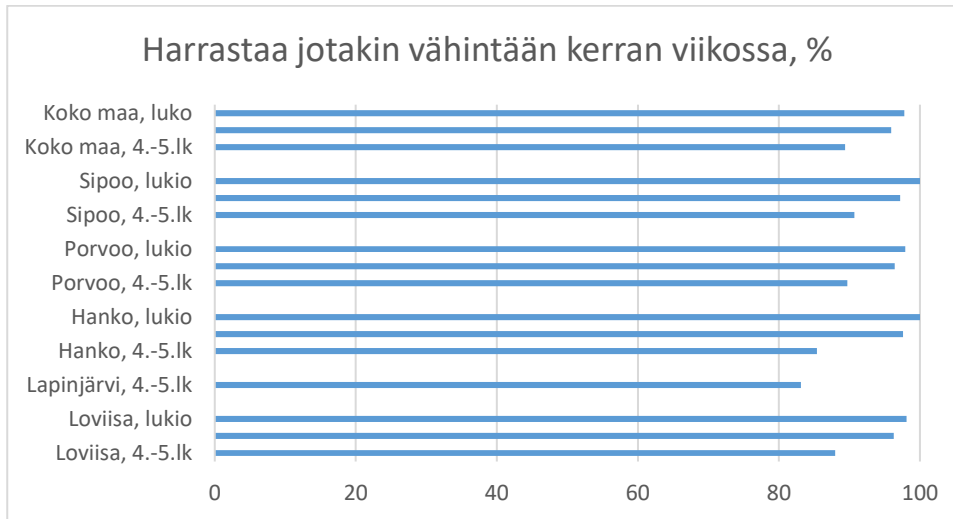
2.2.4 Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa

Harrastaa jotakin vähintään yhtenä päivänä viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019–)

Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019–)

Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019–)

Lähde: *Sotkanet.fi, THL*

Indikaattori tuottaa tietoa niiden oppilaiden ja opiskelijoiden osuudesta (%), jotka harrastavat jotakin vähintään kerran viikossa kouluajan ulkopuolella. Kuvaajaan on kerätty kolmen indikaattorin tulokset: 4. ja 5. luokan oppilaat, 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Hyvä Kierre -toiminnan myötä Lapinjärvi on ollut tutustumassa Islannin malliin Islannissa ja mukana tuomassa Islannin mallia Suomeen. Kyseisestä mallista jalostui Harrastamisen Suomen malli syksyllä 2020. Loviisa ja Lapinjärvi olivat kevätlukukaudella 2021 ensimmäisten kuntien joukossa, jotka pilotoivat harrastamisen Suomen mallia. Harrastamisen Suomen mallissa päätavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen. Tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Mallin tavoitteena on lisäksi vahvistaa koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä.

Suomen mallissa yhdistyvät lasten ja nuorten kuuleminen harrastustoiveista, olemassa olevien hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen koordinoiminen sekä koulun ja harrastustoimijoiden yhteistyö. Suomen mallin ensimmäisen vaiheen kohderyhmänä ovat perusopetuksen 1.–9. luokan sekä lisäopetuksen oppilaat. Tavoitteena on juurruttaa Suomen malli pysyväksi toimintatavaksi kunnissa. Liikkeelle lähdettiin vuosittaisella valtionavustushaulla, mutta pidemmällä tähtäimellä harkittavaksi tulee lainsäädäntöpohjan luominen ja valtionosuusjärjestelmän selvittäminen. Lukuvuonna 2021–2022 Loviisassa on tarkoitus kohdentaa harrastustarjontaa erityisesti yläkoululaisille sekä laajentaa hanketta kaikkiin kouluihin.

2.2.5 Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	1	1,2	1,3	1,4	1,4
Lapinjärvi	2,1	2	2,2	2,2	2,2
Hanko	0,8				
Porvoo	0,8	0,7	0,9	0,9	0,9
Sipoo	0,9	1	0,9	0,8	1
Koko maa	1	1	1,1	1,2	1,2

Indikaattori ilmaisee mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työ- ja/tai kansaneläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkettä saaneiden osuuden prosentteina 16–24-vuotiaasta väestöstä tilastovuoden lopussa. Työkyvyttömyyseläkkeet käsittävät toistaiseksi myönnetty eläkkeet ja määräaikaiset kuntoutustuet.

Kohderyhmä on määrällisesti pieni, joten satunnaisvaihtelun osuus voi olla merkittävä.

2.3 Työikäiset

Työikäisten osuus kunnan asukasluvusta on pienentynyt ja suunta jatkunee samanlaisena. Merkittävin väestörakenteen muutos Suomessa sekä Euroopassa on työikäisen väestön väheneminen ja eläkeläisten osuuden kasvaminen. Terveyserojen syntyyn merkityksellisesti vaikuttavat työ, työolot ja työmarkkina-asema. Hyväpalkkaiset ja korkeasti koulutetut työikäisten elinajan odote on korkeampi kuin heillä, joilla on vähemmän koulutusta, pienemmät ansiotulot sekä kokemusta työttömyydestä. Hyvinvointi- ja terveyseroissa näkyy työttömyyden nousu ja lasku.

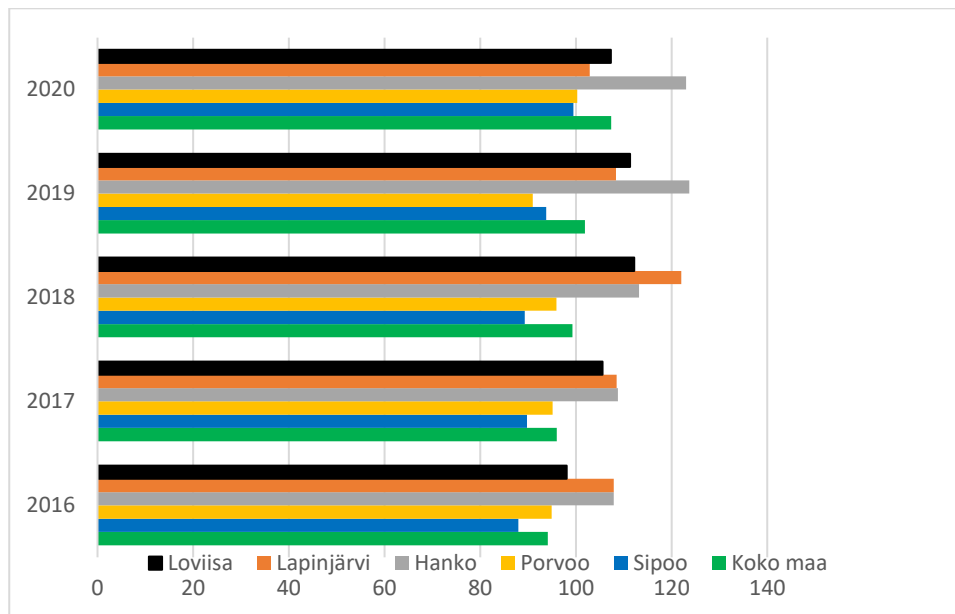
2.3.1 Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	8,2	7,9	7,9	7,8	7,4
Lapinjärvi	8,3	7,9	7,3	6,6	6,5
Hanko	7,5	7,2	7,5	7,7	7,8
Porvoo	5,6	5,4	5,4	5,2	5
Sipoo	4,1	4	3,9	3,9	3,9
Koko maa	7,2	6,9	6,7	6,6	6,5

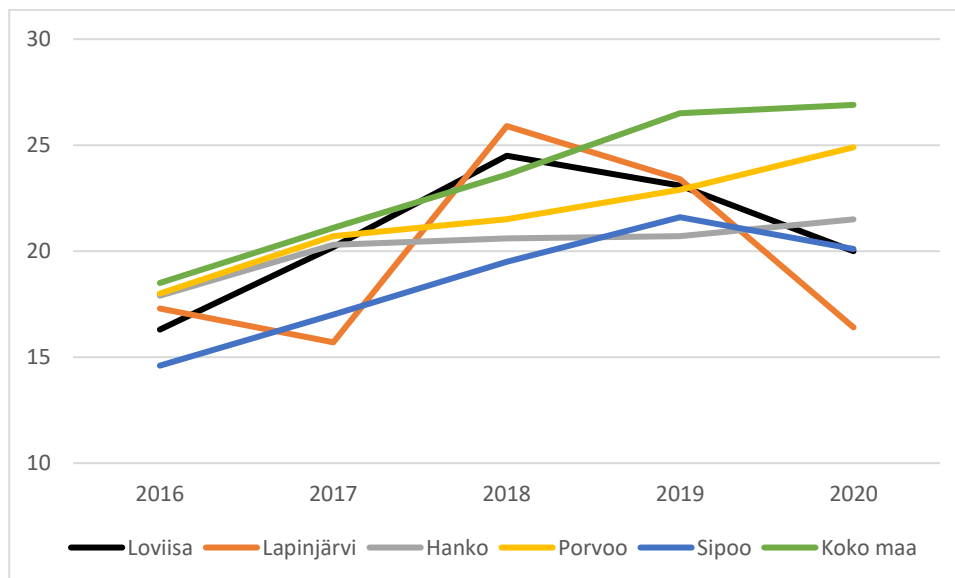
2.3.2 Sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

2.3.3 Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25–64-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden 25–64-vuotiaiden osuus on laskenut 0,8 % vuodesta 2016. Suunta on sama myös verrokkikunnissa, ja ero pysynyt lähes samanlaisena. Sairauspäivärahaa saaneiden 25–64-vuotiaiden osuus ei ole merkittävästi noussut, sen sijaan mielenterveysperusteisesti

sairauspäivärahaa saaneiden työkäisten määrä on noussut tasaisesti vuodesta 2016 alkaen. Vertailussa verrokkikuntiin suuntaus on pysynyt samana. Tästä voidaan päätellä, että sairastuvuus on pysynyt samana, mutta mielenterveysongelmat ovat kasvaneet työkäisessä väestössä.

2.3.4 Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 25–64-vuotiaita, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

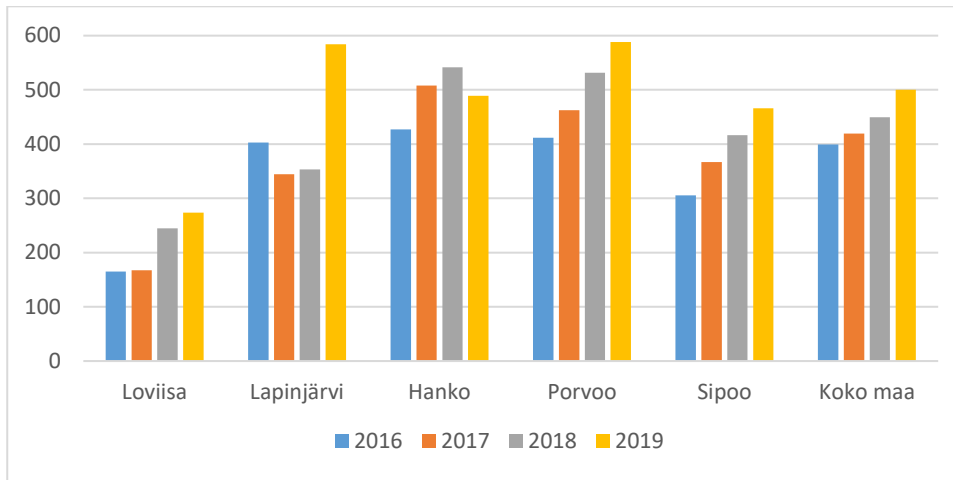
	2016	2017	2018	2019	2020
Loviisa	21,4	21,1	21,1	21,3	21,3
Lapinjärvi	20,1	20,5	20,2	20,4	19,3
Hanko	20,6	20,4	20,4	20,7	21,3
Porvoo	18,4	18,3	18,4	18,7	18,7
Sipoo	17,1	17,3	17,7	18	18,2
Koko maa	20,8	20,8	20,8	20,8	20,9

Indikaattori ilmaisee vuoden lopussa erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuuden 25–64-vuotiailla prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen työkäisten osuus on pysynyt samalla tasolla aiempiin vuosiin nähden. Erityiskorvausoikeus kuvaa melko hyvin pitkäaikaissairastavuutta väestössä.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 15–64-vuotiailla 1 000 vastaavan ikäistä kohden ovat laskeneet vuodesta 2016 vuoteen 2019 noin sadalla henkilöllä. Kehitys on koko maassa samansuuntainen. Koska hoitotyö muuttuu ja terveysasemat muuttuvat enemmän hoitajavetoisiksi suuntaus on aivan oikea. Tilasto ei kerro kuntalaisten sairastuvuudesta vaan toiminnan kehittymisestä. Asiakasmäärät ovat lisääntyneet mutta vastaavasti lääkärin määrä on vähentynyt, joten potilaita ohjautuu enemmän hoitajille. Hoitaja konsultoi tarvittaessa lääkäriä, jolloin käynti ei näy lääkärikäyntinä vaan hoitajakäyntinä.

2.3.5 Henkilökohtaisen avun 18–64-vuotiaita asiakkaita vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut / 100 000 vastaavan ikäistä

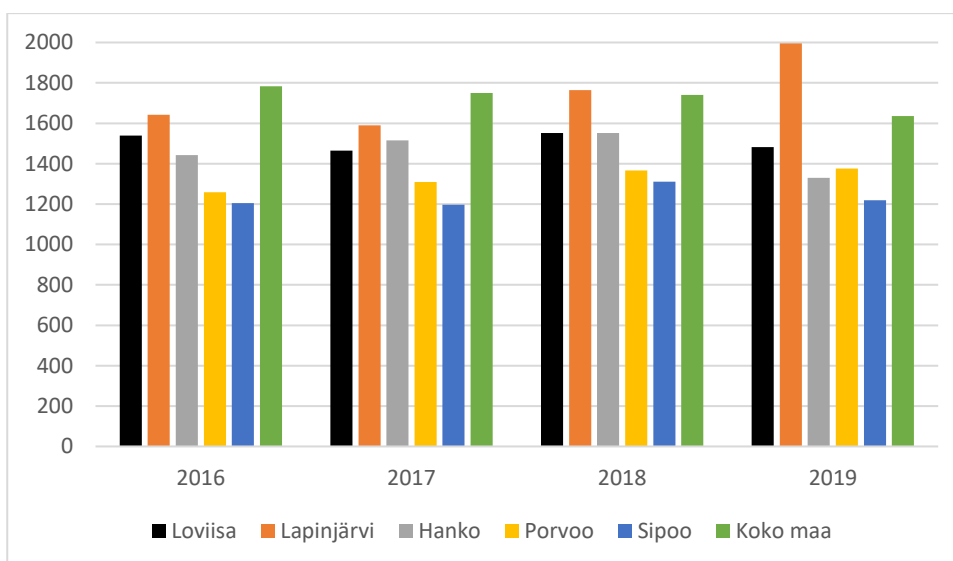
Lähde: Sotkanet.fi, THL

Indikaattori kertoo henkilökohtaisen avun 18–64-vuotiaiden asiakkaiden määrän vuoden aikana kunnan kustantamien palvelujen suhteen. Henkilökohtaisen avun määrä kasvaa vuosittain, mikä näkyy myös verrokkikunnissa. Indikaattoria tulkittaessa on otettava huomioon, että palvelujärjestelmä on aina kokonaisuus ja eri kunnat valitsevat erilaisia järjestämistapoja. Yksittäisten palvelujen vertailu kuntien kesken ei siis kerro koko totuutta, sillä kunta voi olla panostanut muihin palveluihin. Lapinjärveä ja Loviisaa voi verrata, koska kunnissa on samat palvelut ja myöntämiskriteerit.

2.3.6. Vaikeavammaisten kuljetuspalvelujen saajia vuoden aikana / 100 000 asukasta

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Indikaattori ilmaisee vuoden aikana vammaispalvelulain mukaisia vaikeavammaisten kuljetuspalveluja saaneiden osuuden 100 000 asukasta kohti. Indikaattori kuvaa vammaispalvelulain perusteella

järjestettyjen kuljetuspalvelujen laajuutta. Itä-Uudenmaan alueella yhtenäistetään vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden myöntämiskriteereitä vuodesta 2021 eteenpäin, jolloin kuntien vertailtavuus paranee. Nyt ero voi johtua erilaisista myöntämiskriteereistä. Lapinjärven ja Loviisan tuloksessa ovat mukana kaikkien ikäluokkien vammaispalvelukuljetukset kuten oppilas- ja opiskelijakuljetukset. Tilanne on pysynyt melko samanlaisena vuodesta 2016 alkaen. Kun tulos on suhteutettu 100 000 asukasta kohti, pienikin muutos näkyy pienessä väestömäärässä isona.

2.3.7 Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

	2016	2017	2018	2019
Loviisa	1,5	1,8	1,9	2,1
Lapinjärvi	1,2	1,1	1,2	1,4
Hanko	2,4	2,7	2,7	2,5
Porvoo	2,5	2,7	2,6	2,2
Sipoo	0,9	0,9	1	1
Koko maa	2,5	2,8	2,9	2,7

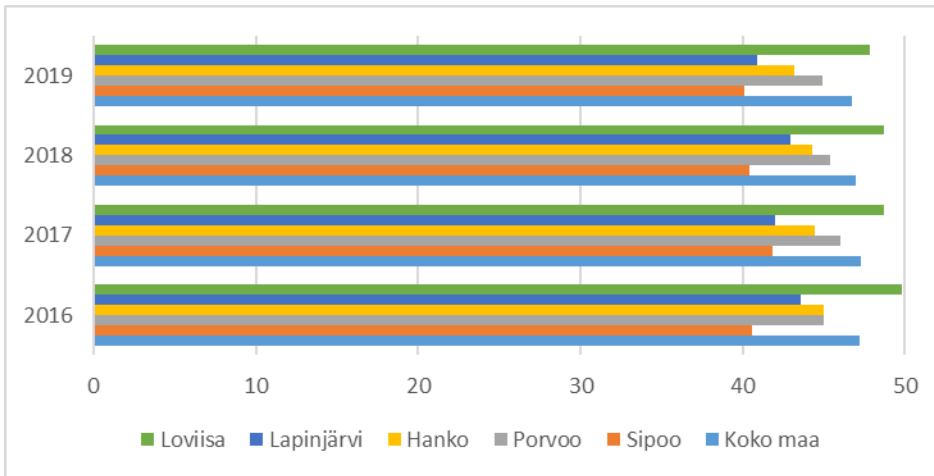
Toimeentulotukea saaneiden määrä työikäisissä on pysynyt melko vakaana. Neljän vuoden aikana nousua on ollut 0,6 %. Vuoden 2020 tilasto ei ole Sotkanettiin valmistunut, mutta omissa tilastoissa pandemiavuosi 2020 ei ole vaikuttanut merkittävästi toimeentulotuen nousuun.

2.4 Ikäihmiset

Lapinjärvellä ikäihmisten osuus on suuri, ja se kasvaa edelleen. Ikäihmisten indikaattoreissa tarkastellaan yli 75-vuotiaiden yksin asuvien ja säännöllisen kotihoidon piirissä olevien määrää sekä 65 vuotta täyttäneiden tehostetussa palveluasumisessa ja omaishoidon tuen piirissä olevien asiakkaiden määrää vastaavan ikäisestä väestöstä. Lisäksi indikaattoriksi on valittu 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot.

2.4.1 Yksin asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä

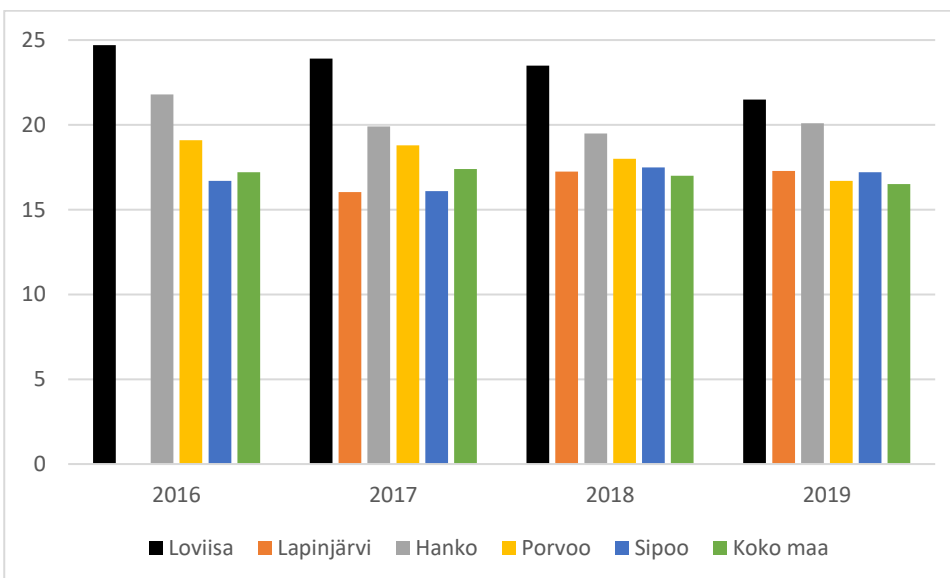
Lähde: *Sotkanet.fi, THL*

Indikaattori ilmaisee yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä. Yhden hengen asuntokunnan muodostaa asuinhuoneistossa yksin vakinaisesti asuva henkilö. Vuonna 2019 (josta viimeisin saatavilla oleva tilastotieto) lapinjärveläisistä yksin asuvia 75 vuotta täyttäneitä oli 91,4 % verrattuna vastaavan ikäiseen väestöön (koko maa 91,7 %). Lapinjärvellä yksin asuvia 75 vuotta täyttäneitä vastaavan ikäisestä väestöstä oli enemmän kuin Siipossa, mutta vähemmän kuin muissa vertailukunnissa tai koko maassa.

2.4.2 Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: *Sotkanet.fi (THL) ja Lapinjärven kunnan tilasto*

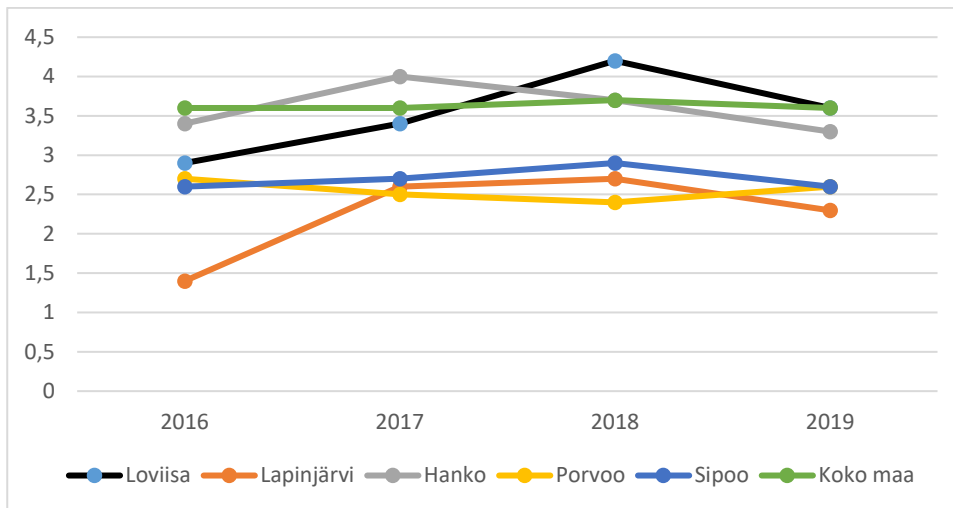

Indikaattori ilmaisee, kuinka monta prosenttia 75 vuotta täyttäneistä sai vuoden aikana säännöllisen kotihoidon (sisältäen kotipalvelun, kotisairaanhoidon) palveluita. Lapinjärven kunnan 75-vuotta

täyttäneistä säännöllisen kotihoidon piirissä vuonna 2019 oli 17,29 %. Lapinjärvellä asiakkaiden osuus on hieman suurempi kuin koko maassa, mutta pienempi kuin Loviisassa. Tieto on tarkistettu kunnan tilastoista.

2.4.3 Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 65 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavan ikäisestä väestöstä

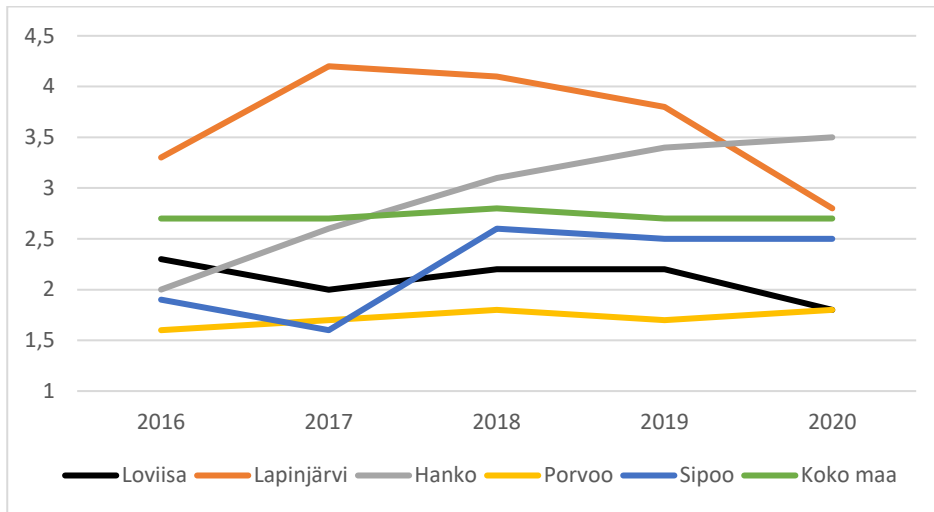
Lähde: Sotkanet.fi, THL

Indikaattori ilmaisee, kuinka monta prosenttia 65 vuotta täyttäneistä on vuoden lopussa (31.12.) ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen piirissä (henkilökunta paikalla ympäri vuorokauden). Mukana ovat sekä kuntien ja kuntayhtymien että yksityisten palveluntuottajien ylläpitämät yksiköt. Indikaattori kuvaa ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen peittävyyttä. Lukua tulkittaessa on otettava huomioon, että ikääntyneiden palvelujärjestelmä on aina kokonaisuus ja eri kunnat valitsevat erilaisia järjestämistapoja. Yksittäisten palvelujen vertailu kuntien kesken ei siis kerro koko totuutta, sillä kunnassa voi olla paljon esimerkiksi ikääntyneiden laitoshoidon tai muita palveluja. Lapinjärvellä on tehostetun palveluasumisen lisäksi ollut vuoden 2020 loppuun asti ikääntyneiden laitoshoidon. Laitoshoidosta luovuttiin tammikuussa 2021 tehostetun palveluasumisen laajennusosan valmistuttua.

2.4.4. Omaishoidon tuen 65 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

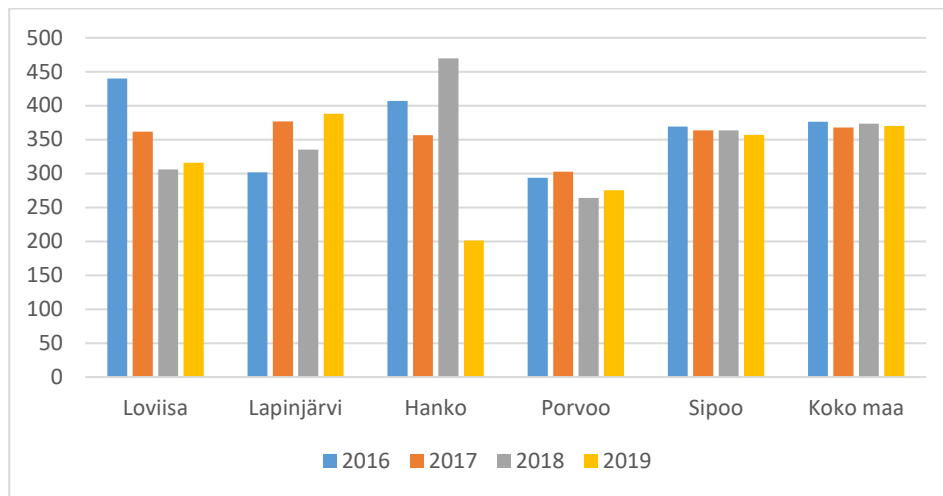

Indikaattori ilmaisee vuoden aikana omaishoidon tukea saaneiden 65 vuotta täyttäneiden hoidettavien osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä. Omaishoidolla tarkoitetaan ikääntyneen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista, hänen tarvitsemistaan palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Kunta ja hoitaja tekevät omaishoidon järjestämisestä toimeksiantosopimuksen.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan valtakunnallisena tavoitteena on, että omaishoidon tukea saisi vähintään 5 prosenttia yli 74-vuotiaista. Lapinjärven kunnassa on pyritty panostamaan omaishoitoon. Omaishoito on merkittävä voimavara ja se keventää raskaampien palvelujen tarvetta. Omaishoidon sopimuksen tehneiden omaishoitajien määrä on vähentynyt Lapinjärvellä vuosien 2017–2020 aikana. Syynä on ollut omaishoitajien ja/tai omaishoidettavien ikääntyminen ja sen myötä tapahtunut luonnollinen poistuma. Todellisuudessa omaishoitajien määrä on kuitenkin hie- man suurempi, koska kaikki omaishoitajat eivät halua hakea omaishoidon tukea.

2.4.5 Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

Lähde: Sotkanet.fi, THL

Vuoden 2019 aikana 65 vuotta täyttäneille sattuneiden ja sairaalassa hoidettujen lonkkamurtumien lukumäärän prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä oli Loviisassa sekä Lapinjärvellä 0,8 % (koko maassa 0,7 %).

Lonkkamurtumat vuoden aikana yli 65 vuotta täyttäneillä prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä kuvaavat lähinnä kyseessä olevan ikäluokan vakavampien kaatumistapaturmien määrää. Murtumien syntymiseen kaatuessa voi liittyä myös luuston normaalista poikkeavaa haurastumista, jota voidaan ennaltaehkäistä. Koska murtumat useimmiten hoidetaan leikkaamalla, liittyy niihin sairaalahoidon ja lisäksi kuntoutuksen tarvetta.

Lapinjärvi ja Loviisa ovat mukana HUS Perusterveydenhuollon yksikön vastaamassa projektissa Hyvä kierre, mikä on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen projekti Uudellamaalla vuosina 2019–2021. Lapinjärven kunnalla on edustaja hankkeen ohjausryhmässä. Hyvän kierteessä on mukana kuntia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia, asiantuntijoita, organisaatioita ja järjestöjä. Kaatumisvaaran arvioinnin perusteella tehdään yksilöllinen suunnitelma toimenpiteistä, joilla voidaan vähentää tai poistaa arvioinnissa havaitut kaatumisille altistavat vaaratekijät.

2.5 Kaikki ikäryhmät

HYTE-työryhmä päätti toteuttaa kuntalaisille hyvinvointikyselyn vuosien 2021–2024 hyvinvointisuunnitelman valmisteluvaiheessa, jotta suunnitelman tueksi saataisiin tietoa myös kuntalaisten kokemasta hyvinvoinnista. Kysely toteutettiin Webropolilla 10.2.–2.3.2021, ja siihen oli mahdollista vastata myös paperilomakkeella. Vastausmäärä jäi alhaiseksi. Lapinjärvellä kyselyyn vastasi 41 asukasta (1,5 % asukkaista). Kyselyssä koottiin tietoa Lapinjärven eri alueilta väestöryhmittäin mutta

vähäisen vastausmäärän takia tuloksia ei eritelty. Vuosittaisissa hyvinvointikatsauksissa tullaan seuraamaan, miten hyvinvointiasiat ovat edenneet ja mitkä ovat kuntalaisten kokemat hyvinvoinnin kehittämiskohteet.

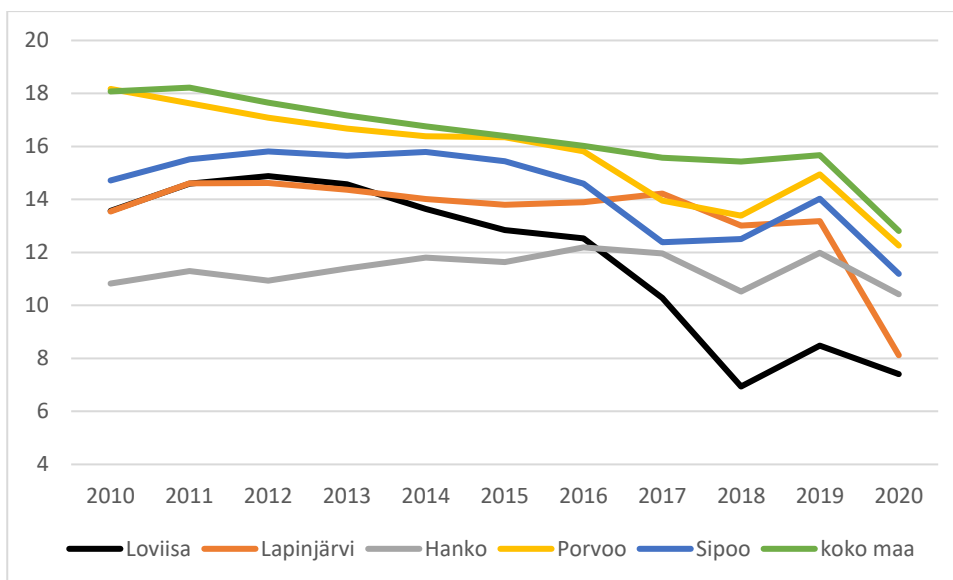
31 % vastaajista piti sosiaalisia suhteita (perhe/suku, lapset, lapsenlapset) jokapäiväistä hyvinvointia vahvistavana asiana ja 18 % ystäviä. Muita hyvinvointia vahvistavia asioita oli luonto, työ ja liikunta. Vastaajat olivat tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen ja viherympäristöön.

Huolestuttava tulos oli, että 26,9 % kaikista vastaajista tunsii, ettei voi lainkaan vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinkunnassa. Äänestysprosentti vuoden 2017 kuntavaaleissa oli Lapinjärvellä 58,0 %, mikä on melko tarkasti koko maan 58,9 % keskiarvon mukainen. Äänestysaktiivisuus oli Lapinjärvellä vuonna 2017 ensimmäisen kerran 2000-luvun aikana alle 60 % sekä alle koko maan keskiarvon.

Kaikista vastaajista 13,2 % vastasi käyvänsä paljon kirjastossa, konserteissa ja muissa vastaavissa paikoissa (26 % ei lainkaan). Koronaviruspandemia saattoi vaikuttaa vastaukseen jonkin verran, koska kulttuuripalveluita oli kyselyn aikaan rajoitetusti tarjolla. Kirjastotilasto kokonaislainaus/asukas näyttää, että kirjastosta lainataan aineistoa Lapinjärvellä muuta maata vähemmän lukuun ottamatta Loviisaa, jossa kokonaislainausmäärä asukasta kohden oli pienin. Kuvaaja näyttää myös, että koronavirusvuosi vaikutti Lapinjärven lainausmääriin vertailukuntia enemmän.

2.5.1 Kokonaislainaus/asukas

Lähde: Suomen yleisten kirjastojen tilastot, Tilastot.kirjastot.fi

Kirjaston peruslainauspalveluiden (kirjallisuus, elokuvat, musiikki, sanoma- ja aikakauslehdet sekä monipuolinen e-aineistokokoelma ja kotiseutukokoelman ylläpito) lisäksi Lapinjärven kirjastoissa on nykyään lainattavissa myös liikuntavälineitä ja lautapelejä sekä tarjolla erilaisia palveluita, muun muassa senioreiden sekä luku- ja liikuntakykyrajoitteisten e-aineistopalvelu. Lapinjärven kirjastolla on käynnissä hankkeita koulujen ja päiväkotien kanssa sekä neuvolan kanssa.

Ottaen kaikki asiat huomioon lapinjärveläisten onnellisuuskeskiarvo oli 3,83 (asteikolla 1–5). Suurin osa vastaajista antoi arvosanaksi 4 (53,3 % vastaajista). Koronaviruspandemia oli vaikuttanut vastaajien hyvinvointiin heikentävästi 42,29 %:lla vastaajista ja 49,78 %:lla se oli pysynyt samana.

2.5.2 Liikunta, TEA-viisari

Lähde: Teaviisari.fi

	2014	2016	2018	2020
Loviisa	48	53	60	76
Lapinjärvi	19	25	45	57
Hanko	63	37	74	60
Porvoo	73	77	65	70
Sipoo	45	43	48	44
Koko maa	68	71	74	72

TEA-viisari on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämässä kuvaava verkkopalvelu. TEA-termillä tarkoitetaan yhteisön terveyden edistämisen aktiivisuutta. TEA-viisarissa esitetään tuloksia organisaatioiden mitattavissa olevista ominaisuuksista ja toiminnasta. Mittaamisessa on keskitytty erityisesti organisaatioiden kykyyn integroida terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen organisaation perustoimintaan, niin että saavutetaan vaikutuksia kuntalaisten terveydessä ja hyvinvoinnissa. TEA-viisaria varten kerätyt tiedot pisteytetään toiminnan laadun mukaan. Kuntien terveydenedistämisen aktiivisuuden tulokset ilmoitetaan työkalussa pistemäärän 0–100 välillä:

- Pistemäärä 75–100 tarkoittaa hyvää laatua.
- Pistemäärä 25–74 tarkoittaa parannettavaa.
- Pistemäärä 0–24 tarkoittaa huonoa laatua.

THL kerää terveyttä edistävästä liikunnasta tietoa joka toinen vuosi. Liikunnan edistäminen kuuluu olennaisena osana kunnan terveyden edistämistoimintaan. Tietoja kerätään kuntien toiminnasta (oma toiminta ja/tai ostopalvelu) terveyttä edistävän liikunnan kehittämiseksi ja sen edellytysten luomiseksi. (Lähde: Teaviisari.fi)

Verratessa vuoden 2018 ja 2020 tuloksia eniten pisteparannusta Lapinjärvellä oli osallisuudessa (75 pisteestä 100 pisteeseen), mikä kuvaa asukkaiden mahdollisuutta osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin. Heikoin tulos oli osiossa seuranta ja tarveanalyysi, joka kuvaa vastuuväestön terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden seuranta ja tarveanalyysia väestöryhmittäin sekä raportointia johtoryhmälle ja luottamushenkilöille: Lapinjärvi 22 pistettä.

Liikuntapaikkojen määrässä on pisteytyksen perusteella Lapinjärvellä parannettavaa jääturheilualueiden osalta.¹ Kunnan käytännöt tarjota maksuttomia ja/tai tuettuja liikuntatiloja urheiluseurojen harrastustoimintaan katsottiin edistävän kuntalaisten terveyttä.

¹ Kyseinen tulos on saatu suhteuttamalla liikuntapaikkojen määrä väkilukuun ja jakamalla saatu luku tilastollisen kuntaryhmittymyksen mukaan (kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat) kolmeen yhtä suureen osaan. Pisteytys tapahtui näiden ryhmien sisällä.

3 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Hyvinvointityöryhmä valitsi hyvinvointisuunnitelman 2017–2020 painopistealueiksi neljä pääkoh-
taa, jotka on johdettu Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin vuonna 2016 julkaistuista kunta-
strategioista:

1. Asukkaiden aktiivisuus, yhteisöllisyys ja osallistaminen
2. Asukkaiden terveelliset elintavat
3. Asukkaiden arjen turvallisuus
4. Asukkaiden työllisyyden ja taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen

Painopistealueiden toimenpiteet oli hyvinvointisuunnitelmassa jaettu koko valtuustokaudelle, ja to-
teutuneista toimenpiteistä raportoitiin vuosittain hyvinvointikatsauksissa. Toiminnoilla on pyritty
vaikuttamaan asukkaiden hyvinvoinnin ylläpitämiseen tai edistämiseen.

Hyvinvointikatsauksiin on matriisiin lisäksi kirjattu lyhyt tiivistelmä hyvinvointityöstä, ja ne on lisätty
tähän hyvinvointikertomukseen sellaisenaan.

2017

Hyvinvoinnin työryhmä kokoontui kahdeksan kertaa vuonna 2017. Joka kokouksessaan työryhmä
on työstänyt hyvinvointikatsausta niin, että vuosittaiset raportoinnit voidaan tehdä matriisikaavion
mukaan siten, että laajan hyvinvointikertomuksen laadinta helpottuu valtuustokauden viimeisenä
vuonna. Katsauksen mallinnuksina käytettiin muun muassa Kouvolan, Porvoon ja Tampereen kau-
punkien laatimia hyvinvointikatsauksia ja käytettiin apuna Sähköinen hyvinvointikertomus -työkalun
indikaattoritietoa. Jos hyvinvointikatsaus olisi kirjoitettu ainoastaan elektroniseen työkalumalliin,
olisi sen luettavuus ja grafiikka kuntakohtaisesti ollut huonoa.

Kuntien hyvinvointityö sisältää paljon muitakin kokonaisuuksia kuin mitä matriiseissa on kuvattu.
Työryhmän mielestä kuitenkin oleellisemmat tunnusluvut on kuvattu matriiseihin, joskin vertailta-
vuutta tai vaikuttavuutta toiminnoissa ei vielä paikallisesti ole kirjattu eikä joidenkin toimintojen
kohdalla ole saatavillakaan.

Työryhmä on myös tarkastellut kuntien hyvinvointityötä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen laati-
man hyvinvointityön johtamisen tarkastelun näkökulmasta ja todennut, että kuntiemme hyvinvoin-
tityö rakentuu suurelta osalta suositusten mukaisesti. Maakuntaudistus etenee koko ajan ja tule-
vaisuudessa alueellinen terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyö tuo oman lisänsä myös kuntata-
solle.

2018

HYTE-työryhmän jäsenistä oli muodostettu keväällä 2016 lasten, nuorten ja perheiden sekä hyvin-
voinnin yhteinen johtoryhmä. Ryhmä toimi LAPE-hankkeen aikana vuosina 2017–2018 kunnan
LAPE-ryhmänä. Itä-Uudellamaalla päivitettiin alueellinen turvallisuusohjelma, jonka Loviisan ja La-
pinjärven valtuustot hyväksyivät marraskuussa 2018. Työ ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön
ohjelman päivittämiseksi aloitettiin niin ikään vuonna 2018.

HYTE-työryhmä teki syksyllä 2018 aloitteen siitä, että Loviisan kaupunki hakeutuisi mukaan Unicefin lapsiystävällinen kunta -malliin. Tämän mallin valmisteluun on paneuduttu vahvasti sekä Loviisassa että Lapinjärvellä toimintavuoden aikana, ja valmistelu jatkuu tiiviinä myös vuonna 2019. Kuntien on valmistauduttava mallin myötä laajaan lapsivaikutusten arviointityöhön kaikilla toimintasektoreilla. LAPE-hankkeen kautta saivat sekä Loviisan kaupungin että Lapinjärven kunnan valmistelutyötä hoitavat viranhaltijat ja Lapinjärvellä päättäjät syksyllä 2018 koulutusta lapsivaikutusten arvioinnista kunnassa.

Haasteelliseksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä ja johtamisessa osoittautuivat vuonna 2018 useat henkilövaihdokset organisaatiossa sekä osin terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön käsittäminen perustyöstä erilliseksi osioksi. Lisäksi toimenpiteiden kuvauksessa voidaan kyseenalaistaa, toteutuuko strategiaan kirjoitettu osallisuuden edistäminen kuntalaisen näkökulmasta.

Sote-uudistus on toistaiseksi tauolla, mutta kehitystyö jatkuu, muun muassa maakunnallista hyvinvointikertomuspohjaa valmistellaan. Valmistelutyössä pitää toteutua muun muassa valittavien indikaattoreiden tasavertaisuus ja mitattavuus kuntatasolla.

Kuntien hyvinvointityö sisältää paljon muitakin kokonaisuuksia kuin mitä matriiseissa on kuvattu. Työryhmän mielestä kuitenkin oleellisemmat tunnusluvut on kuvattu matriiseihin, joskin vertailtavuutta tai vaikuttavuutta toiminnoissa ei vielä paikallisesti ole kirjattu eikä joidenkin toimintojen kohdalla ole saatavillakaan.

2019

Loviisa ja Lapinjärvi hakivat elokuussa 2019 mukaan Lapsiystävällinen kunta -toimintamallin kehittämistyöhön, jotta saisivat tukimateriaalia, koulutusta ja voisivat olla mukana verkostoyhteistyössä. Suomen UNICEF ry:n 18.11.2019 päivätyssä kirjeessä Loviisalle ja Lapinjärvelle todetaan, että Suomen UNICEF on valinnut kunnat mukaan Lapsiystävällinen kunta -malliin ja että Unicefin ja Loviisan kaupungin sekä Unicefin ja Lapinjärven kunnan välinen yhteistyö käynnistyy syksyllä 2020. Unicef edellyttää, että toimintamallin käsittelyyn on nimetty koordinaatioryhmä. Koska kunnilla on jo yhteinen työryhmä, joka käsittelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asioita, kuuluu molempien kuntien, Lapinjärven ja Loviisan, asioiden käsittely hyvinvointityön monialaiseen ohjaus- sekä työryhmään. Mallin toteutus alkaa vuonna 2020.

Vuoden 2019 teemana oli ”Terveellinen ravinto ja liikunta”, jota toteutettiin kaupungin normaalissa toiminnassa. Vuoden aikana eri hankerahoituksilla pyrittiin lisäämään liikuntaa varhaiskasvatuksessa, koulussa ja opiskelussa sekä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Elokuun lopussa liikuntahallissa pidettiin Harrastemessut, joilla kaikkien yhdistysten ja toimijoiden oli mahdollista esitellä toimintaansa ja harrastustarjontaansa. Vanhusten viikon teemana oli ”Varaudu vanhuuteen”, joten viikko sisälsi useita liikuntatempauksia. Lisäksi Kulmassa järjestettiin teeman mukaisesti helmikuussa ravitsemusterapeutin luento ”Virkeyttä ja voimaa ruoasta”, jolla kerrottiin, miten ruoasta voi saada voimaa, vireyttä ja vastustuskykyä. Tilaisuudessa käytiin läpi erityisesti aivo- ja sydänterveyden kulmakiviä ja miten niihin voi vaikuttaa erilaisilla ruokavalinnoilla (29 osallistujaa).

Itä-Uudenmaan alueellinen turvallisuussuunnitelma hyväksyttiin Loviisan kaupunginvaltuustossa ja Lapinjärven kunnanvaltuustossa marraskuussa 2018. Siinä edellytettiin, että paikallisella tasolla tehdään ikäkaarimallin mukainen turvallisuusohjelma. HYTE-työryhmässä perustettiin ikäkaarimallin mukaiset alatyöryhmät vuonna 2019. Ohjelma valmistuu vuonna 2020.

Ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön ohjelman päivitys hyväksyttiin molempien kuntien valtuustoissa 18.9.2019. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia sekä toteuttaa ja edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista päih-teisiin liittyvissä kysymyksissä.

2020

Vuosien 2020 ja 2021 hyvinvointityön teemana on osallisuus, ja se aloitettiin kuntakohtaisten osallisuusohjelmien tekemisellä. Loviisan kaupungin osallisuusohjelma oli lautakuntien käsittelyssä loppuvuodesta 2020 ja se hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa huhtikuussa 2021.

Vuosi 2020 oli täysin poikkeuksellinen koronaviruspandemian takia. Hyvinvointityöryhmässä käsiteltiin koronaviruksen vaikutuksia eri toimijoihin. Koronaviruspandemia vaikutti HYTE-ryhmien toimintaan muuttamalla kokoukset etäkokouksiksi, pandemian vaikutusta hyvinvointiin käsiteltiin kokouksissa ja Koskenkylän kyläilta siirtyi keväältä syksyksi.

Loviisan kaupunki ja Lapinjärven kunta joutuivat vuoden 2020 aikana tekemään kunnan taloudellisen tilanteiden kannalta merkittäviä päätöksiä, joilla oli vaikutusta kuntalaisten hyvinvointiin. Loviisassa muun muassa päätettiin supistaa koulu ja päiväkotiverkkoa lakkauttamalla kaksi koulua ja päiväkotia. Loviisassa pidettiin vuoden aikana kolmet yt-neuvottelut, joissa päätettiin lomauttaa suurin osa kaupungin henkilökunnasta kahdeksi viikoksi joko syksyllä 2020 tai vuoden 2021 aikana sekä toteuttaa 19,1 henkilötyövuoden vähennykset. Toiset yt-neuvottelut käytiin osana talouden tasapainottamisohjelmaa, johon sisältyi myös palveluverkon supistaminen. Kaupunginvaltuusto päätti muun muassa sulkea Koskenkylän terveysaseman.

Itäisen Uudenmaan kunnat käynnistivät marraskuussa ”Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyspalvelut itäisellä Uudellamaalla” -hankkeita, jotka vahvistavat kuntien jo tekemää yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisessä. Hankkeissa kehitetään alueen asukkaiden peruspalveluita, painopisteenä muun muassa asiakkaiden neuvonta, ohjaus ja tarpeiden tunnistamisen matalalla kynnyksellä. Alueellisen HYTE-valmistelun toteuttaminen on yksi osa hanketta.

4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Kunnan hyvinvointisuunnitelman tulisi olla yhteydessä kunnan toiminnan ja talouden suunnitteluun, jolloin taloussuunnitelmien tavoitteista voidaan poimia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta tärkeät painopistealueet ja varata resurssit niiden toteuttamiseksi. Tulevien vuosien vuosittaiset hyvinvointikatsaukset pyritään saamaan käsittelyyn toimintakertomusten ja tilinpäätöksen käsittelyn ohessa.

Lapinjärven kunnanvaltuusto hyväksyi 16.11.2016 käydyssä kokouksessaan Ihmislähtöisen kunnan strategian 2016–2020, jota oli työstetty taidepajoin, kyselyin ja työpajoin kunnanvaltuutettujen, johtoryhmän sekä kuntalaisten kanssa. Kunnanvaltuusto päätti jatkaa vanhan strategian voimassaoloaikaa nykyisen valtuustokauden loppuun 31.5.2021 asti. Lapinjärven kunnanvaltuusto hyväksyi 26.5.2021 (§ 18) kokouksessaan kuntastrategian 2021–2025.

Hyvinvointisuunnitelman 2021–2024 tekeminen aloitettiin alkuvuodesta 2021, joten se on tehty Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin vanhojen strategioiden pohjalta seuraten tiiviisti kuntien uusien strategioiden valmistumista. Koska kummankin kunnan uudet strategiat hyväksyttiin ennen tämän asiakirjan valmistumista, on kuntien hyväksytyt strategiset tavoitteet ja arvot kirjattu tähän ohjelmaan.

Lapinjärven kunnan arvopohja on kirjattu muotoon ”Ihmislähtöinen kunta ymmärtää ihmistä ja kohtelee kaikkia ihmisarvon mukaisesti, ymmärtävästi, kunnioittavasti, ystävällisesti, lempeästi ja suvaitsevaisesti”.

Lapinjärven kunnan strategiset tavoitteet:

- Tietoja, taitoja ja sydämen sivistystä
- Elinvoimaa ja kasvunpaikkoja yrityksille
- Olemme edelläkävijöitä
- Tuotamme hyvän elämän eväitä
- Me välitämme!
- Koe ja elä etelän Lappi
- Tiedotamme ja toivotamme
- Pitkäjänteisellä taloudenpidolla panostamme tulevaisuuteen
- Lapinjärvi on iloinen ja eläväinen kunta
- Arvostamme työntekijöitämme
- Terveellisyttä ja turvallisuutta kaikille

5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Lapinjärven hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat:

Lakisääteiset suunnitelmat:

- Lapinjärven kuntastrategia 2021–2025
- Lapinjärven kunnan konserniohje
- Loviisan kaupungin ja Lapinjärven kunnan hyvinvointikertomus 2017–2020 ja hyvinvointisuunnitelma 2021–2024
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021–2024

- Kotouttamisohjelma 2021–2024
- Koulujen opetussuunnitelmat (OPS)
- Varhaiskasvatussuunnitelma (VASU)
- Itäisen Uudenmaan turvallisuusohjelma vuosille 2018–2021
- Lapinjärven kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2017–2019
- Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön ohjelma 2015– (Loviisan ja Lapinjärven yhteinen)

Vapaaehtoiset suunnitelmat:

- Elinkeinopoliittinen ohjelma 2023–2026
- Itä-Uudenmaan alueellinen esteettömyys- ja saavutettavuusohjelma 2021–2025
- Lapinjärven laatu 2020
- Palveluverkkosuunnitelma 2023–2026

Muita suunnitelmia:

- Unicefin lapsiystävällinen kunta toimintasuunnitelma (2020-)

6 Hyvinvointisuunnitelma

Lapinjärvellä on paljon hyviä ominaisuuksia ja voimavaroja. Kunnassa on kuitenkin myös kehitettävää, jotta kuntien asukkaiden hyvinvointi lisääntyisi ja asukkaat olisivat tyytyväisiä elämäänsä ja olosuhteisiinsa. Kunnassa on perustuksen lisäksi käynnissä monia hyvinvointia vahvistavia hankkeita, joihin kunnat ovat hakeneet ja saaneet ulkopuolista rahoitusta, ja kunnissa tehdään myös ohjelmiin ja suunnitelmiin liittyvää työtä. Suurta osaa työstä tehdään poikkihallinnollisesti ja/tai ylikunnallisesti kuten kaikkea hyvinvoinnin edistämistyötä.

Hyvinvointityöryhmä valitsi Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin hyvinvointisuunnitelman 2021–2024 painopistealueiksi kolme pääkohtaa, jotka on johdettu Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin strategioista:

1. Asukkaiden osallisuus
2. Ehkäisevä toiminta ja oikea-aikaiset palvelut
3. Hyvinvointia tukeva ympäristö kestävä kehitys huomioiden

Lapinjärven kunnan asettamat painopisteet ja niistä johdetut tavoitteet koskevat koko väestöä, mutta toimenpiteitä arvioidaan ikäryhmittäin, mikäli mahdollista. Toimenpiteisiin sisältyy Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin toteuttaminen. Painopistealueiden toimenpiteet koskevat koko valtuustokautta ja niistä raportoidaan vuosittain hyvinvointikatsauksissa valittujen indikaattorien mukaisesti. Vuosittaisen raportoinnin yhteydessä arvioidaan toimenpiteiden toteutumista, ja tarvittaessa niitä voidaan silloin täsmentää, laajentaa tai muuttaa.

6.1 Unicefin Lapsiystävällinen kunta -malli

Suomen UNICEF valitsi Lapinjärven kunnan Lapsiystävällinen kunta -mallin yhteistyökumppaniksi syksystä 2020 alkaen. Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteena on jokaisen lapsen hyvä elämä. Unicef ei peri kunnalta maksuja mallista eikä siihen liittyvistä koulutuksista tai materiaaleista. Kyse ei ole hankkeesta, vaan jatkuvasta kehittämistyöstä lasten ja nuorten hyväksi.

Lapsiystävällisessä kunnassa lapsen oikeudet toteutuvat jokaisen alle 18-vuotiaan arjessa. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kunta edistää lapsen oikeuksia kunnan päätöksenteossa, hallinnossa ja palveluissa, YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa lapsi- ja nuorisopolitiikkaa, lapset ovat tasa-arvoisia kunnan asukkaita ja lapset ja aikuiset saavat tietoa lapsen oikeuksista. Kun kunnan toimintatavat muuttuvat, jokaisen lapsen oikeudet toteutuvat yhä paremmin. Lapsille se merkitsee kuulluksi tulemistä, harrastuksia ja kavereita.

Lapsiystävällinen kunta koordinaatioryhmäksi on nimetty poikkihallinnollinen koordinaatioryhmän. Poikkihallinnollisen koordinaatioryhmän tavoitteena on varmistaa, että lapsiystävällisen kunnan toimintatavat ovat käytössä yli hallintokuntarajojen ja että niitä kehitetään poikkihallinnollisesti yhteistyössä toimintamallin suuntaisesti. Lisäksi kunnassa tulee olla nimetty Lapsiystävällinen kunta -koordinaattori. Lapinjärven kunnan Lapsiystävällinen kunta koordinaattori on sivistys- ja hyvinvointijohtaja Pia Kokko.

Malliin lähteneet kunnat voivat saada Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen kahden vuoden kehittämistyön jälkeen. Kehittämistyö ja yhteistyö Unicefin kanssa käynnistyy kuntien tekemällä alkukartoituksella. Siinä kunta arvioi, miten hyvin lapsiystävällisyys nykyään toteutuu. Arvioinnissa ovat apuna Unicefin kehittämät, lapsen oikeuksien sopimukseen perustuvat materiaalit. Kartoituksen tehtyään kunta päättää, mitä toiminnan osa-alueita aletaan kehittää ja miten. Unicef seuraa työn etenemistä. Kaksivuotiskauden lopuksi kunta arvioi työnsä tulokset ja raportoi niistä Unicefille. Tämän jälkeen kunta voi saada Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen, joka on voimassa kaksi vuotta. Tunnustusta myönnettäessä Unicef arvioi sekä kehittämisprosessia että saavutettuja tuloksia. Tunnustus ei tarkoita, että työ olisi valmis, vaan kunta sitoutuu jatkamaan lapsiystävällisyyden kehittämistä. Lapinjärven kunnan tavoitteena on saavuttaa Lapsiystävällinen kunta -tunnustus vuoden 2024 syksyllä.

6.2 Valtakunnalliset vaikutukset hyvinvointityöhön

Lapinjärven kunnan painopisteet ovat linjassa Valtioneuvoston keväällä 2021 julkaiseman Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 toimeenpanosuunnitelman kanssa. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä on linjattu niitä toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuus saadaan vähenemään vuoteen 2030 mennessä. Toimeenpanosuunnitelmassa toimenpiteet on kuvattu periaatepäätöksen neljän painopisteen mukaisesti:

- 1) Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
- 2) Hyvät arkiympäristöt
- 3) Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
- 4) Päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Periaatepäätöksen linjaukset ovat valtakunnallisia, mutta niitä kannattaa käyttää kuntien hyvinvointityön apuna kunnan suunnitelmien tekemisessä ja hyvinvointityönjohtamisessa. Periaatepäätöksessä keskeinen painotus on eriarvoisuuden vähentämisessä. Eriarvoisuuden vähentämiseen tehtävässä työssä painottuvat ihmisten oma toimijuus ja osallisuus sekä ongelmien ehkäiseminen ennalta.

Hyvinvointisuunnitelmakaudella on toteutunut sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle vuoden 2023 alusta lukien. Lapinjärvi kuuluu Itä-Uusimaan hyvinvointialueeseen. Sote-uudistus vaikuttaa merkittävästi kuntien toimintaan ja talouteen. Se vaikuttaa muun muassa kuntien tehtäviin ja niitä koskevaan rahoitukseen, verotusoikeuteen ja valtionosuusjärjestelmään, omaisuuden, velkoihin ja sopimuksiin sekä henkilöstöön. Uudistuksen seurauksena kuntien toiminnan kustannukset vähenevät ja käyttötalousmenoista siirtyy pois noin puolet. Pitkällä aikavälillä oleellisin kuntavaikutus on, että väestön ikääntymiseen ja sairastavuuteen liittyvät kustannukset ja niistä seuraavat kuntatalouteen kohdistuvat riskit siirtyvät pois yksittäisten kuntien vastuulta. Lisäksi uusi HUS-yhtymä järjestää laissa erikseen säädetyt tai Uudellamaalla erikseen sovitut vaativan erikoissairaanhoidon toiminnot. Kunnille jää edelleen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävä. Yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa on keskeisessä roolissa. Hyvinvointialueiden ja kuntien tulee toimia vuorovaikutuksessa keskenään, jotta yhdyspinta-alueella tehtävä toiminta, kuten HYTE-työ, turvataan. HYTE-työn kannalta vielä on selvittämättä monia tärkeitä asioita: HYTE-työn sijoittuminen uusiin rakenteisiin ja työtehtävien jakaminen kuntien ja hyvinvointialueiden välillä, yhteistyön organisointi järjestökentän, hyvinvointialueiden ja kuntien välillä sekä digikehittäminen HYTE-palveluille. (Lähde: Soteuudistus.fi) Painotus tulee sote-uudistuksen jälkeen olemaan kunnissa vahvasti hyvinvointia edistävien elinympäristöjen ja palveluiden järjestämisessä (esimerkiksi kadut, opetus, viherympäristöt).

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi on merkittävä rooli koronaviruskriisistä toipumisessa ja jälleenrakennuksessa. Koronaviruspandemian vaikutukset kohdistuvat ihmisiin ja yhteisöihin eri tavoin, ja todennäköisesti monet pandemian aiheuttamat hyvinvointi- ja terveysasioiden ongelmat eivät ole tällä hetkellä näkyvissä vaan tulevat esiin myöhemmin. Kohdennetuilla toimilla ehkäistään eriarvoistumista ja vahvistetaan osallisuutta. Kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä on tuettava, ja myös järjestöillä on tärkeä rooli tuessa eri väestöryhmille.

Kunnille on otettu käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kerroin lasketaan siihen valittujen indikaattorien pohjalta. Kannustin on otettu käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Jo nyt tehtävä työ tulee siis vaikuttamaan rahoitukseen.

HYTE kerroin 0–100

	2018	2020	2021	2022
Lapinjärvi	50	61	65	58

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi

7 Suunnitelman laatijat

Laissa sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä 612/2021 § 6 säädetään: ”Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahot. Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä muiden kunnassa toimivien julkisten tahojen sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Hyvinvointityön asiakirjojen laatimisesta on vastannut 31.7.2023 asti Lapinjärven kunnan ja Loviisan kaupungin poikkihallinnollinen ja ylikunnallinen hyvinvointityön monialainen ohjausryhmä ja työryhmä (HYTE-ohjausryhmä ja HYTE-työryhmä). Kunnanhallitus on 29.5.2023 § 100 päättänyt nimetä Lapinjärven kunnan oman hyvinvointityön monialaisen ohjausryhmän ja työryhmän. Lapinjärven kuntaan on 1.8.2023 lukien muodostettu omat sisäiset yhteistyörakenteet.

Hyvinvointisuunnitelma 2021–2024 on päivitetty vastaamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuussa tapahtuneita muutoksia. HYTE Ohjausryhmän päätöksen mukaisesti Lapinjärven ja Loviisan yhteiset vielä voimassa olevat suunnitelmat on päivitetty aikataulusyistä tässä vaiheessa mahdollisimman pienin korjauksin. Suunnitelmissa on päivitetty johdanto kappaletta ja suunnitelmien tekstiosuuksista on poistettu Loviisan kaupunkia koskevat kirjaukset. Huomioitavaa on, että asiakirjat sisältävät ja painottuvat vahvasti hyvinvointikertomukseen vuosilta 2017–2020. Kertomuksia koskevia kirjauksia ei ole siten muutettu, koska kyse on menneestä ajasta.

Suunnitelmien laajempi päivitys aloitetaan vuoden 2024 aikana osana kunnan talousarviota ja toimintasuunnitelmatyötä. Hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma toimivat hyvinvointipolitiikan seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineenä ja ovat osa kunnan strategista johtamista. Asiakirjoja tulee hyödyntää toiminnan ja talouden suunnittelussa.

7.1 Työryhmän ja ohjausryhmän jäsenet

Ryhmien kokoonpano 1.8.2023 lukien

Ohjausryhmä

Kunnanjohtaja

Sivistys- ja hyvinvointitoimen johtaja

Tekninen johtaja Hallintojohtaja

Taluspäällikkö

Hyvinvointikoordinaattori, sihteeri ja koolle kutsuja

Kunnanhallituksen nimeämät luottamushenkilöt 2 kpl

Työryhmä

Kirjasto- ja kulttuurijohtaja, puheenjohtaja

Hyvinvointikoordinaattori, sihteeri ja koolle kutsuja

Liikuntaohjaaja ja –neuvoja

Varhaiskasvatuksen henkilöstön edustaja

Koulujen henkilöstön edustajat

Nuoriso-ohjaaja

Etsivä nuorisotyöntekijä

Tekninen työnjohtaja

Ruoka- ja siivouspalvelupäällikkö

Kunnan työllisyyspalvelujen edustaja

Elinkeino- ja viestintäsihteeri

8 Suunnitelman hyväksyminen

Kuntalaisilla, vammais- ja vanhusneuvostoilla sekä nuorisovaltuustoilla oli mahdollisuus antaa hyvinvointisuunnitelmasta lausunto kesän 2021 aikana. Päivittämisen yhteydessä on pyydetty vanhus- ja vammaisneuvostolta sekä nuorisovaltuustolta lausuntoja.

Koska hyvinvointi koskettaa poikkihallinnollisesti kunnan kaikkia toimintoja, käsitellään hyvinvointikertomus 2017–2020 ja hyvinvointisuunnitelma 2021–2024 asiakirjan päivitys ennen kunnanvaltuustoa kunnanhallituksessa, sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa ja teknisessä lautakunnassa.

Liite 1: Hyvinvointisuunnitelman toimenpidematriisi